

להיות במוקד סערה ציבורית זוטא

עודד גולדרייך

בפברואר 2021, החליטה וועדת פרס ישראל לחקר המתמטיקה ומדעי המחשב להמליץ להעניק לי את הפרס לשנת תשפ"א. ההמלצה לא אושרה ע"י שר החינוך, תוך הפרה ברורה של תקנון הפרס והדין הקיים. בפרט, השר הדליף את הפרשה לתקשורת ב-10 למרץ, ומאז הייתי במרכז סערה ציבורית זוטא. הפרקים הבאים נכתבו סמוך למועד התרחשותם. פרק 1 מתאר את היממה הראשונה ופרק 2 את השבוע הראשון אשר במהלכו קבלתי מספר החלטות שהשפיעו על התגלגלות הפרשה בהמשך הדרך. פרק 3 מתאר את האירועים בתקופת העתירה הראשונה שהגישה ועדת הפרס לבג"ץ (מאפריל ועד נובמבר 2021), ופרק 4 מתאר את תקופת העתירה השנייה (מדצמבר 2021 ועד אפריל 2022).

1. יומן: 20 שעות ראשונות

[ערב, יום רביעי, 10 במרץ 2021]

קצת אחרי שמונה בערב צלצל הטלפון. הייתי כנראה קצת שקוע בהרהורים אבל נגשתי והרמתי את השפופרת לשטף דיבור שממנו קלטתי כמה מילים כגון "עמית סגל, ערוץ 12, פרס ישראל". חשבתי שמדובר באיזה סקר דעת קהל ואמרתי שאינני רואה טלוויזיה ואינני מעוניין להשתתף. בצד השני התעקשו והסבירו לאט יותר, כך שהתחלתי להבין. אבל כל העניין נראה לי תמוה, וקצת חשוד כמתיחה, ובכל מקרה זה לא לעניין להגיב על דברים שאינם ידועים לי. כך אמרתי פחות או יותר (וכך דווח אח"כ ב-N12).

לאחר שתי דקות צלצל הטלפון שנית עם אותו סיפור. בשלב זה אמרתי ששמעתי על כך לראשונה משיחת הטלפון הקודמת, אינני יודע במה מדובר, ואני מסרב להתייחס. הם התעקשו שזה תפקידם (כעיתונאות חוקרת – עלק), ואני התעקשתי שאינני עונה, ובקשתי מהם לרדת מן הקו.

הלכתי למחשב לנסות לברר במה מדובר ומצאתי כמה הודעות ברכה ותמיכה מחברים ומכרים. עדיין לא הבנתי מה העניין, ובקשתי לשלוח לי מידע. כמה מהם עשו זאת וכך הגעתי לטקסט הבא.

עמית סגל הערב בערוץ 12-

משפט קטן בהודעה שפרסם אחר הצהריים משרד החינוך מסתיר מאחוריו דרמה גדולה. "טרם התקבלה החלטה סופית לגבי תחום חקר המתמטיקה ומדעי המחשב."

הסיפור הוא כזה: בשבועות האחרונים החליטה הוועדה להעניק את פרס ישראל לפרופסור עודד גולדרייך ממכון ויצמן, על פועלו בנושא סיבוכיות חישובית.

שר החינוך, יואב גלנט, שתחת סמכותו פרסי ישראל, גילה על העניין, וגילה שגולדרייך חתום על פניה לפרלמנט הגרמני לבטל את ההכרה בתנועת החרם על ישראל בי די אס כתנועה אנטישמית.

גולדרייך גם הגדיר חיילי צה"ל פושעי מלחמה ישראלים. צריך לזכור – בגז כבר קבע שלשר החינוך אין סמכות להתערב בפרס, וגם שאין לקשור בין התבטאויות מקוממות לבין מתן הפרס.

לכן גלנט פנה לחברי הוועדה, ודרש מהם לבחון מחדש את הפרס, בהינתן העניין. "מצב הדברים שבו הפרופסור יקבל בידו האחת מהמדינה את הפרס היוקרתי ביותר ובידו האחרת מקדם את ענייניה של תנועה החותרת תחת קיומה של ישראל הוא אבסורדי ובלתי מתקבל על הדעת."

עדיין לא ברור מה תעשה הוועדה – ועדיין לא ברור מה יעשה גלנט עצמו אם זו תתעקש להעניק את הפרס. עד הרגע האחרון לא נדע אם ביום העצמאות הקרוב, ראש הממשלה, הנשיא ושר החינוך יעניקו את הפרס למי שפעל למען תנועת החרם על המדינה.

מחשבה ראשונה שעלתה בי עם קריאת הדברים אלו היא הסתירה בין התיאור העובדתי שבפסקה השלישית לבין המסגור המערכתי בפסקה האחרונה, שלא לציין את הסילוף המכוון בדברי השר.

באשר להגדרת חיילי צה"ל כפושעי מלחמה, לא זכור לי שאי פעם אמרתי או כתבתי דבר כזה. אם הכוונה בדברים אלו הינה שכל חיילי צה"ל הינם פושעי מלחמה, הרי שזו אינה דעתי. מצד שני, ברור שחלק נכבד מפעילות צה"ל ("ע"ע" נוהל שכן" או "החזרת עזה לתקופת האבן") מהווה פשע מלחמה, אלא שהפושעים אינם החיילים הפשוטים אלא המפקדים הבכירים.

בשלב זה ניתקתי את הטלפון. הלכנו לארוחת ערב, וכאשר חזרנו מצאתי בדואל שלי בקשה להתראיין ב"מה בוער". התכתבתי עם התחקירנית (שהציעה שאקליט תגובה) ולבסוף עניתי כדלקמן:

אני ממש לא מוצלח בפורמט כזה – אפילו התקשיתי לעשות סרטון של דקה עם ברכות לחברים...

אני מסוגל לנסח תשובה קצרה בכתב, אבל מעדיף שלא לעשות זאת כעת (מפאת השעה המאוחרת וחוסר חדות מסוים הנובע ממנה). (בכל זאת שרבטתי כמה שורות)...

ביסודו של דבר, כפי שנאמר בדיווח הארוך יותר, לא מדובר בתמיכה בBDS אלא התנגדות לטענה שכל ביקורת חריפה על מדיניות ממשלת ישראל וכל התארגנות פוליטית כנגד מדיניות זו (כגון של BDS) מהווה אנטישמיות. זאת הייתה המהות של העצומה שהוגשה לפרלמנט הגרמני ועליה חתמתי. כל זה אינו עניינו של שר החינוך – עדיף שהשר ישקיע את כל זמנו בניסיון לשפר את ביצועי משרדו בכל הקשור להתנהלות תחת הקורונה, שהציון "נכשל" הוא מחמאה לגביהם.

ואח"כ הוספתי (בתשובה לאמירה שלה שהקלטה תהא יותר אפקטיבית)

נראה לי שאני מכיר את עצמי טוב יותר, למרות שאת כמובן מבינה את הרדיו טוב יותר. אבל מכיוון שהתפקיד שלי מרכזי יותר בעניין הזה, אני בוחר ללכת על פי הבנתי. אני מבין שזה יהיה פחות אפקטיבי מאשר מענה בקולי, אלא שקולי לא יהיה צלול/ברור וכו'. אני מעדיף כתיבה, למרות חסרונותיה.

אגב, כל העניין נראה לי לא חשוב (אבל אני מבין שלא החשיבות היא שקובעת בעיתונות...). המדינה מתנהלת כבר שנה באופן שערורייתי, וכל זאת מבלי להיכנס לדיון במדיניות של הממשלה הישראלית בנושאים פוליטיים של ממש (ע"ע" משטר הדיכוי בשטחים הכבושים, העמקת העוני והאי-שוויון החברתי-כלכלי תחת משטר הון-שלטון וכו').

[בוקר, יום חמישי, 11 במרץ 2021]

למחרת בבוקר כבר הופיע מבול של דוא"לים עם איחולים ותמיכה, ונאלצתי לענות באופן יותר לקוני מן הרגיל אצלי. כמו כן, הגיעו שתי בקשות נוספות לראיונות עליהן עניתי כדלקמן.

תשובות לשאלות (בכתב) של ערוץ 13 -- בבוקר

לצערי עלי לסרב מכיוון שאני לא מרגיש נוח בפורמט כזה של ראיונות פינג-פונג שיש לענות עליהן על המקום. אשמח לענות לכל שאלה בדוא"ל – אבל אני חושש שפורמט זה לא מקובל עליכם. בכל מקרה לא אהיה זמין היום עד סביבות שלוש.

בקצרה: כל העניין לא נראה לי חשוב. בפרט כל הפרסים מיותרים בעיני, אוכל לפרט בהמשך. מנגד אנחנו כבר שנה במשבר חברתי עמוק, עם ממשלה לא מתפקדת שמוצאת זמן להתעסק בשטויות (שבמקרה הנוכחי אפילו אינן בסמכותה). בעניין האחרון [הכוונה הייתה למשבר החברתי] ראוי להשמיע יותר דעות, של חוקרי חברה ונפש.

ביסודו של דבר, כפי שנאמר בדיווח הארוך יותר, לא מדובר בתמיכה ב-BDS אלא בהתנגדות לטענה שכל ביקורת חריפה על מדיניות ממשלת ישראל וכל התארגנות פוליטית כנגד מדיניות זו (כגון של ה-BDS) מהווה אנטישמיות. זאת הייתה המהות של העצומה שהוגשה לפרלמנט הגרמני ועליה חתמתי. כל זה אינו עניינו של שר החינוך – עדיף שהשר ישקיע את כל זמנו בניסיון לשפר את ביצועי משרדו בכל הקשור להתנהלות תחת הקורונה, שהציון "נכשל" הוא מחמאה לגביהם.

תשובות לשאלות (בכתב) של חדשות 12 – אחה"צ

אין לי בעיה לענות על השאלות למרות שחלקן מעמידות פנים – כי הרי ידוע לכם שלא "חתמתי על מסמך אשר קורא להחרים את ישראל" – אבל אני מודע לכך שזאת פרקטיקה עיתונאית מקובלת.

1. מה אתה חושב על כך שישר החינוך לא מעוניין להעניק לך את פרס ישראל מכיוון שלטענתו חתמת על מסמך הקורא להחרים את ישראל

באם השר טוען כך הרי שהוא טועה או משקר במודע. לא חתמתי על מסמך הקורא להחרים את ישראל אלא חתמתי על מסמך אשר מסביר שהביקורת החריפה של ארגונים שונים – ובכללם ה-BDS – על מדיניות ישראל בשטחים הכבושים והקריאה לסנקציות כלפיה בשל מדיניות זו אינה אנטישמיות, אלא ביקורת לגיטימית ופעולה פוליטית לגיטימית (למרות שניתן לחלוק על טענותיה ומסקנותיה). בנוסף לכך, נראה שהשר פועל ללא סמכות חוקית ובניגוד מפורש למשפט הנוהג. אלא שפעולתו הפסולה הזו של השר זניחה ביחס למחדליו ולמחדליה הממשלה בה הוא חבר ביחס לניהול המשבר החברתי הנוכחי (ע"ע קורונה).

2. האם אתה אכן מעוניין לקבל את פרס ישראל

שאלה זאת אינה רלוונטית. אני מניח שכל אזרח ישראלי מעוניין לקבל את הפרס הזה ממגוון סיבות. למען האמת, אני מתנגד עקרונית לפרסים, אלא שבהינתן שהם קיימים – יהיה זה טיפשי מצדי לסרב לקבל פרס.

3. במידה ובעקבות החלטתו של גלנט הפרס ישלל ממך, האם תילחם על זכותך לקבלו

אני מעדיף שלא להתייחס לשאלה הסופר-היפותטית הזו. לא ידוע לי אם אני מועמד לקבלת את הפרס, קל וחומר האם הוא הוענק לי או עשוי להישלל ממני. כמובן ששמעתי על כך בתקשורת, אלא שלא נראה לי ראוי להתייחס לשמועות אלו כעובדות. גם אם השר גלנט אישר את השמועות הללו בתקשורת, לא מדובר במקור אמין של מידע.

4. האם אתה מתחרט על חתימת המסמך הקורא להחרים את ישראל והאם אתה עדיין עומד מאחוריו

שוב: המסמך אינו קורא להחרים את ישראל אלא מסביר שהביקורת החריפה של ארגונים שונים – ובכללם ה-BDS – על מדיניות ישראל בשטחים הכבושים והקריאה לסנקציות כלפיה בשל מדיניות זו אינה אנטישמיות, אלא ביקורת לגיטימית ופעולה פוליטית לגיטימית. אני עומד מאחורי חתימתי על מסמך זה.

בתודה על הסכמתכם לפורמט ה"ל". עודד

(אם יש לכם רושם שאת התשובות ניסח עורך-דין, טעות בידכם. את התשובות ניסח בן של עורכת-דין (ז"א אני...) :-)

[סיכום, יום חמישי, 11 במרץ 2021]

זה כל מה שאני יודע עד רגע זה (של כתיבת הטקסט – 11.3.21 אחה"צ).

בשלב זה חשבתי שהעניין התקשורתי בנושא הסתיים ושלחתי דו"ח קצר למכרים ותומכים שכתבו לי דברי איחולים ותמיכה. הדו"ח כלל את הטקסט שלעיל והסתיים במילים הבאות: "בתגובה לחששות של חלקכם מעוגמת נפש הכרוכה בלחיצת ידם של שני מנוולים ראשיים, הרי שעוגמת נפש זאת הינה זניחה ביחס לעוגמת הנפש שיש לי כל יום ממדיניות הממשלה, וזאת מבלי לציין את הסבל הממשי החמור יותר של רבים שהינם קורבנות ישירים של אותה מדיניות נפשעת ומטומטמת."

2. המשך השבוע הראשון: שלוש החלטות

אלא שהעניין לא הסתיים. בשבת (13.3) בערב וביום ראשון (14.3) בבוקר צלצל הטלפון – שחובר מחדש – עם שתי בקשות לראיונות בתוכניות שונות. עניתי שאינני מוכן להתראיין און-ליין אבל אשמח לענות לשאלות בדואל. אמרו שישלחו, אלא שלא עשו זאת עד כה. מכיוון שהנחתי – כיקה – שהם כן יעשו את מה שהם אמרו שיעשו, לא רשמתי לי את שמות התוכניות...

כאן אני מבקש לשנות את הסוגה ולעבור לדיון בשלוש החלטות שקבלתי במהלך השבוע, ובהצדקותיי להחלטות אלו. המדובר בהחלטה לפרסם את "יומן 20 השעות" ב"זו הדרך", בהחלטה להצהיר בפני יו"ר ועדת הפרס שאינני תומך בBDS, ובהחלטה להתכונן לאפשרות של פעולה משפטית מצידו בעניין הפרס.

2.1 פרסום היומן ב"זו הדרך"

ביום שישי (12.3) בצהריים, פנה אלי עורך שבועון מק"י ("זו הדרך"), שהיה אחד מן המכותבים על היומן ששלחתי לכמה עשרות מכרים ותומכים, בבקשה לפרסם את היומן בשבועון. לא ראיתי שום סיבה לסרב, ואף שמחתי על ההזדמנות לפרסם את העובדות בפני חברי המפלגה. בדיעבד נראה שזו הייתה החלטה משמעותית, משום שפרסום הפסקה האחרונה הציתה "שערורייה תקשורתית" נוספת, או נכון יותר לומר שהיא שימשה את הימין לליבוי האש סביבי. נוסח הפסקה כפי שפורסמה ב"זו הדרך" הוא כדלקמן.

"רבים מידידי וחברי הביעו חששות מעוגמת נפש הכרוכה בלחיצת ידם של שני מנוולים ראשיים: ראש הממשלה ועושה דברו שר החינוך. עוגמת נפש זאת הינה זניחה ביחס לעוגמת הנפש שיש לי כל יום ממדיניות הממשלה, וזאת מבלי לציין את הסבל הממשי החמור יותר של רבים שהם קורבנות ישירים של אותה מדיניות נפשעת ומטומטמת." (הודפס בגיליון 11, 17 במארכ 2021)

נראה ששר החינוך ומשרתיו בתקשורת נעלבו מן השימוש במילים "מנוולים" ו"עוגמת נפש". מעניין שאנשים שמשמיעים ומבזים יריבים פוליטיים כל יום, תוך שימוש בביטויים חמורים בהרבה מאלו, מעיזים להביע עלבון מהפסקה הנ"ל. מבחינתי מדובר באמירה פוליטית שנעדרת מן השיח הציבורי. האמירה היא שמדיניות הממשלה היא נפשעת ומטומטמת, שהיא גורמת סבל ממשי להמון אנשים, ושהיא מבאסת גם הרבה אנשים שלא נפגעים ממנה באופן ישיר וקיומי, ושבהשוואה להתבאסות הזו – לחיצת יד של שני השרים הנ"ל היא דבר זניח.

"אבל למה להגיד מילים לא יפות כמו מנוולים?" שואלים גם אנשים שמזדהים כביכול או אפילו באמת עם השמאל. התשובה היא שחשוב להגיד את האמת כהווייתה ללא כחל וסרק. ההתנהלות של הממשלה בשנה האחרונה בנושא המאבק בקורונה הינה מנוולת, התקפות של ראש הממשלה על שומרי הסף בשנים האחרונות הינן מנוולות, ההסתה הנמשכת זה שנים רבות כנגד השמאל וכנגד האזרחים הפלסטינים של המדינה הינה מנוולת, וכל זאת מבלי לציין את המנוולות של המדיניות הממשלתית המתמשכת בנושאי חברה וכלכלה והניווט החמור מכל של המשך הדיכוי של התושבים הפלסטינים בשטחים הנשלטים על ידי המדינה. אני מניח שלגבי הנושאים היותר חמורים (ז"א דיכוי התושבים הפלסטינים והמדיניות הכלכלית) יש חילוקי דעות פוליטיים, אבל אני בספק אם יש הרבה אזרחים שחושבים שהטיפול הממשלתי בנושא הקורונה הוא רציני ונמצא במוקד תשומת הלב הממשלתית.

העובדה שטיפול מיטבי בכל האספקטים של המשבר, ובפרט באספקטים החורגים ממדי התחלואה (קרי: ההשפעות הכלכליות, חברתיות ונפשיות של המצב), אינו מצוי בראש סדרי העדיפויות של הממשלה (למרות שזו הייתה לכאורה עילת הרכבתה) ראוי לתואר **מנוולות**. לדעתי, ברור שהאשמה על מצב זה רובצת כמעט כולה על כתפי מפלגת הליכוד, אשר מונהגת באופן דיקטטורי על ידי ראש הממשלה הנוכחי. גם המפלגות האחרות השותפות בקואליציה הממשלתית נושאות באחריות, הן מתוקף האחריות הממשלתית הפורמלית והן מתוקף שיתוף הפעולה הפוליטי שלהן עם מצב עניינים זה.

כמו כן, אני בספק אם יש הרבה אזרחים – אפילו בין אלו המתכוונים להצביע עבור הליכוד בבחירות הקרובות – שחושבים שראש הממשלה הנוכחי אינו מנוול. אלו שיצביעו עבור הליכוד וסייעניו בבחירות הקרובות, יעשו זאת מתוך שיקולים אשר חשובים בעיניהם יותר מאשר שאלת מנוולותו של מנהיג הליכוד. מכל האמור לעיל יוצא שהיה אי צדק בכריכת נתניהו וגלנט, שהרי מנוולותו של הראשון עולה בהרבה על מנוולותו של השני, אשר רק מסייע לו, אלא שנראה לי שיש לסלוח לי על אי-דיוק זה בניסוח של אמירת אגב (בסוף היומן שלי).

כל האמור לעיל אינו מיתר את השאלה האם זה נכון/חכם לפרסם את הפסקה האמורה: זאת אומרת, לא כל דבר אמת ראוי לפרסום, ויתכנו מצבים שבהם הימנעות מפרסום אמת היא הפעולה החכמה. אני עדיין סבור שנהגתי נכון: שהנזק התעמולתי של הפרסום קטן ביחס לתועלת שלו. אלא שעלי להודות שנגד עיני עומד לא רק האפקט של הדברים על קוראים מכל קצוות הקשת הפוליטית, אלא בעיקר האפקט שלהם על הקוראים המשתייכים למיעוט הנרדף הראוי עדיין לשם שמאל. בעיקר, קרובים לליבי חברי חד"ש ותומכים פוטנציאליים של חד"ש.

2.2 הצהרה בעניין ה-BDS

ביום ראשון (14.3) בערב, פנה אלי יו"ר ועדת הפרס למתמטיקה ומדעי המחשב, שהתברר לי שהוא **נוגה אלון**, אשר מוכר לי, ושאל על עמדתי בעניין BDS. הפנית אותי לאתר האינטרנט שלי בו מוסברת העמדה הניטרלית שלי שאינה תומכת ביוזמות מסוג זה אך גם אינה מוצאת בהן שום פגם עקרוני. לפרטים ראו

<http://www.wisdom.weizmann.ac.il/~oded/P/on-bds.html>

הדף הזה, שכותרתו "על הצדקות אפשריות של חרם" וכתוב באנגלית, מסביר את עמדתי העקרונית אשר גורסת כי – בניגוד לטענות הנשמעות בשיח בישראל – אין פגם מוסרי ביוזמות השונות לחרם חלקי או מלא על ישראל בשל מדיניותה בשטחים הכבושים, וכן שהעדר פגם מוסרי בפעולה אין משמעו שיש בהכרח לתמוך בה.

אני מבחין בין חרם על ההתנחלויות, חרם על מדינת ישראל וחרם על מוסדות אקדמיים ישראלים, וטוען שהצדקה עקרונית של חרם קשורה באופן הדוק למטרה שאותה החרם מבקש לקדם ולמעמד של המוחרם ביחס למטרה זו. במקרה המדובר המטרה היא הפסקת הדיכוי – הנמשך כבר יותר מיובל שנים – של האוכלוסייה הפלסטינאית בשטחים, ויש מקום להבחין בין ההתנחלויות שהן חלק מהותי של דיכוי זה לבין מדינת ישראל (בשטחי 1967) שהדיכוי הזה תופס מקום מרכזי בהתנהלותה. לפיכך, לדעתי, החרמה של ההתנחלויות היא חובה מוסרית, בעוד שהחרמות האחרות אינן מחויבות מוסרית אך גם אינן פסולות עקרונית ויש לבחון את השימוש בהם תוך משקול של התועלת הממשית הצפויה מול הנזק לחפים מפשע.

בסיום הטקסט אני אומר במפורש שאני מסרב עקרונית להביע דעה ביחס לשאלה האם ראוי (בשלב זה) לנקוט בחרם כלפי מדינת ישראל ו/או מוסדות אקדמיים ישראלים. להלן פסקת הסיום:

I refuse in principle to express an opinion (or even form an opinion) regarding whether sanctions on Israel and/or on Israeli academia are a good idea at this point. The reason is two-fold: Firstly, it is not for me to decide what others should do nor advise them on their actions, unless I see a moral imperative (whereas, as stated above, I see no moral imperative here). Secondly, it feels even more inadequate to advise others on actions that may effect me, while pretending that I have no stake. Of course, I do not want to be boycotted, but this is almost a tautology.

חזרה לסיפור: לאחר כמה שעות חזר אלי נוגה (אלון – יו"ר ועדת פרס ישראל למתמטיקה ומדעי המחשב לשנת תשפ"א), בבקשה להצהיר בפניו על עמדתו. במכתבי אליו כתבתי "בתשובה לשאלתך, הריני מצהיר בזאת כי אינני תומך ב-BDS ומעולם לא תמכתי בארגון זה."

נעניתי לבקשתו מתוך תקווה שהיא תחלץ את חברי הוועדה מן העימות הפומבי עם שר החינוך, עימות שאליו הם נקלעו שלא מבחירתם ושאני מניח שהוא מעיק עליהם מאוד. תוכן ההצהרה הוא כמובן אמת, והדברים ברורים מן הטקסט הפומבי הנ"ל (שפרסמתי בינואר 2014), אלא שכמובן שלא היה מקום לדרוש ממני הצהרה כזו בהקשר של הפרס האמור. אולם אין דין בקשה כדין דרישה, ולא ראיתי כל פסול להיענות לבקשה.

אני מודע לדעה הגורסת ששגיתי בהיענות לבקשה הנ"ל משום שבכך אני מספק כביכול לגיטימציה לטענה שתומכים ב-BDS אינם ראויים לקבל את פרס ישראל. יש בדעה זו קורטוב של אמת, אלא שכאן נתתי משקל רב יותר לניסיון לחלץ "חפים מפשע" (קרי: חברי ועדה מדעית שנקלעו שלא מבחירתם לעימות פומבי עם השר) ממצוקה. לדעתי, אין לראות במתן הצהרה זו כל סיוע לטענה השגויה שתמיכה ב-BDS פוסלת אזרחות מקבלת פרס ישראל, ולמצער סיוע זה משקלו זניח (לדעתי משקלו זניח מבחינה ציבורית, והוא אפסי מבחינה משפטית).

2.3 התכונות לפעולה משפטית

ביום שלישי (16.3) אחה"צ, פניתי לעורך-הדין **מיכאל ספרד** על מנת להתכונן לאפשרות של צורך בפעולה משפטית מצידי בעניין הפרס. החלטה זו דורשת הצדקה משום שעמדתו העקרונית מתנגדת לקיום פרסים מדעיים ותרבותיים. אציג תחילה את עמדתי העקרונית, תוך הבהרה שאינני רואה טעם להתנגד לקבלת פרס או להימנע על המלצה לפרס למועמד. ת.ראוי.ה במציאות שבה קיימים פרסים.

ביסודו של דבר, פרסים מפארים וממקדים את תשומת הלב באדם בודד או בתרומה מסוימת תוך התעלמות מן ההקשר הרחב שמאפשר את אותן תרומות, הקשר אשר כולל בדרך כלל הרבה תרומות של הרבה פעילים בשדה. המיקוד הזה אינו מוצדק בדרך כלל: הוא יוצר, או למצער מרחיב, את הפער שבין הזוכה לבין שאר הפעילים בשדה. זאת אומרת, מדובר בתהליך אשר מייצר מצג שווא כאילו הפער שבין הזוכים ללא-זוכים הוא גדול יותר מאשר הוא באמת. לפירוט נוסף ראו –

<http://www.wisdom.weizmann.ac.il/~oded/on-awards1.html>

בסיכומי של דבר, פרסים הם מנגנון המייצר ריבוד וסטטוס, ובניגוד למנגנונים חברתיים אחרים המייצרים ריבוד וסטטוס קשה להצביע על הפונקציונליות שלו לחברה. נראה שהפונקציה המרכזית שלו היא עצם היצירה של סטטוסים. מכאן ההתנגדות העקרונית שלי, אך מכאן נובעת גם המעשיות של אי-ויתור על סטטוס אישי במציאות שבה שולטים סטטוסים.

מעבר לכך, הסטטוס המתבטא בפרס הוא "הון סימבולי" שניתן להמירו למטרות שונות, ובפרט לשימוש בפעילות פוליטית עתידית. מכאן נובעת הצדקה אחת למאבק שלי על קבלת הפרס.

הצדקה שונה וחשובה יותר למאבק שלי עולה מן החובה האזרחית וההזדמנות הפוליטית להיאבק על בלימת מקרה נוסף של הפרת נורמות בסיסיות של התנהגות ציבורית ע"י הממשלה. אכן, יש מקרים חמורים הרבה יותר של הפרת נורמות על ידי הממשלה, אבל ההפרה הזאת מתייחסת אלי ועשוי להיות לי תפקיד משמעותי יותר מן הרגיל במאבק בה.

עניין אחרון הוא שפרס ישראל נושא סכום של 75,000 ש"ח. אני מתכוון לתרום את סכום הפרס – במידה ואקבלו – לארגונים הנאבקים לקירוב מדינת ישראל לעקרונות שהוכרזו במגילת העצמאות: בצלם, שוברים שתיקה, עדאלה, קו לעובד, ועומדים ביחד.

3. בג"ץ 2199/21: ועדת השופטים להענקת פרס ישראל ב... נגד שר החינוך ואח'

בניגוד להערכתי הראשונית, השר (גלנט) לא חזר בו מסירובו לאשר את הענקת הפרס, והיועץ המשפטי לממשלה לא הורה לו לנהוג כך (גם לאחר פניות של בא כוחה של ועדת הפרס). במצב עניינים זה, לא נותרה לוועדה ברירה אלא להגיש עתירה לבג"ץ.

פרק זה מתאר את ההשתלשלות העניינים מאז הגשת העתירה (ביום 30.3.21) ועד החלטת השרה החדשה (שאשא-ביטון) ביום 18.11.21, הן בזירה המשפטית והן בזירה הציבורית. ברצף זה משולבים גם כמה פסקאות ותתי-פרקים המציגים את עמדותי ביחס להשתלשלות העניינים. במקרים בהם הדברים לא מוצגים במפורש כדעתי, הם מסומנים ככאלה ע"י שימוש בסוגריים מרובעות.

3.1 העתירה

ביום שלישי 30.3.21, הגישה ועדת השופטים להענקת פרס ישראל בתחום המתמטיקה ומדעי המחשב לשנת תשפ"א עתירה לבג"ץ נגד שר החינוך (ואחרים) בגין סירובו להכריז עלי כזוכה בפרס. העתירה מפרטת את השתלשלות העניינים, כדלקמן:

- ביום 8.2.21 החליטה הוועדה להעניק לי את פרס ישראל במתמטיקה ומדעי המחשב ("על תרומות מעמיקות ופורצות דרך בסיבוכיות ובקריפטוגרפיה") והודיעה בו ביום על החלטתה לשר.
- באותו היום פנה השר, באמצעות יועצו לענייני פרס ישראל, לוועדה וביקש שתשקול בשנית את הענקת הפרס לאור מידע המתייחס להתבטאויותי והשקפותי הפוליטיות.
- לנוכח פניית השר, קיימה הוועדה דיון נוסף תוך בחינת המידע שהועבר אליה, אשר התייחס לחתימתי על מספר עצמות פוליטיות, והגיעה למסקנה שאין במידע זה כדי לשנות את החלטתה. **בהחלטה הסופית**, שהועברה לשר ביום 18.2.21, ציינה הוועדה את העיקרון שאין להביא בחשבון את התבטאויות והשקפות המועמד בהחלטה על הענקת הפרס, אלא אם מדובר בדברים פליליים.
- ביום 9.3.21 שב השר ופנה לוועדה, במכתב מפורט, וביקש שתשקול שוב את החלטתה תוך שהוא שב ומעלה את הטענה לפיה חתמתי על פנייה לפרלמנט הגרמני בעניין תנועת הבי.די.אס. אציין שבפנייה לפרלמנט הגרמני נאמר במפורש שהחותמים מחזיקים בעמדות שונות ביחס לתנועת הבי.די.אס., אבל מאוחדים בדעה שתנועה זו אינה אנטישמית.
- (פניית השר הודלפה לתקשורת, שלא על ידי הוועדה, ופורסמה ע"י עמית סגל ב10.3.21).
- ביום 11.3.21 ענתה הוועדה לשר, תוך שהיא מציינת שבקשת השר לדיון נוסף אינה עולה בקנה אחד עם תקנון הפרס אשר קובע כי ההחלטה השנייה של הוועדה תהא סופית. למרות זאת, דנה הוועדה באופן ענייני ויסודי בפניית השר והשיבה כי המידע האמור כבר הובא לפנייה בטרם קיבלה את החלטתה הקודמת ושאינו בו בכדי לשנות את החלטתה, אשר מסתמכת על ההנחיות שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון.
- למרות כל האמור לעיל, ביום 14.3.21, שב השר ופנה לוועדה בניסיון לערער על החלטתה.
- בערבו של אותו יום (14.3), פנה אלי יו"ר הוועדה על מנת לוודא את עמדותי לגבי תנועת הבי.די.אס., עמדה שהייתה כנראה ידועה לו (מדף האינטרנט שלי שהוזכר בפרק 2.2). הוא שאל אם אהיה מוכן להבהיר את העמדה הזו – בתמציתיות – בכתב, וכך עשיתי במכתב ששלחתי אליו קצת אחר חצות. מכתב זה – או למצער תוכנו – הועבר לשר ביום 15.3.21.
- ביום 17.3.21 פנתה הוועדה ליועץ המשפטי לממשלה בקריאה לוודא את הענקת הפרס בהתאם להחלטתה. הפניה פרטה את השתלשלות העניינים, וכללה התייחסות להבהרת הנ"ל.

- ביום 25.3.21 נשלח "מכתב מיצוי הליכים" לשר החינוך וליועץ המשפטי לממשלה, וחוסר התגובה עליו הוביל לעתירה.

בהחלטה של בית המשפט (שניתנה בו ביום (30.3.21)) נקבע הדיון לעתירה ליום שני 5.4.21, והמשיבים התבקשו למסור את תגובתם המקדמית לעתירה עד לצהרי יום חמישי 1.4.21.

3.2 תשובות המשיבים, הדיון בבג"ץ, וההחלטה

בתגובתי (כמשיב מספר 5) לעתירה נכתב בין השאר "כמתואר בכתב העתירה (בפסקה 28), ובמסגרת הניסיון להדוף את ההכפשות של השר, המשיב אף הבהיר כי הוא איננו תומך בתנועת ה-BDS, אולם יובהר מיד כי המשיב אינו סבור כי לעמדותיו המדיניות והפוליטיות, לרבות בשאלת יחסו לתנועה זו, יש רלבנטיות כלשהי לשאלה אם הוא זכאי לפרס ישראל אם לאו. ההבהרה נעשתה לאור הכתבות הרבות שפורסמו ומשום שהשר ייחס לו **מבלי לברר עימו** עמדות שאינן עמדותיו, וייחוסים אלה גם פורסמו ברבים."

לאחר שביקשה וקיבלה שלוש הארכות, הודיעה המדינה ביום שישי 2.4.21 בצהרים כי היא מבקשת לבטל את הדיון שנקבע ליום 5.4.21, מכיוון שהשר עדיין לא קיבל החלטה סופית בעניין, וכי הוא אמור לקיים דיון בנושא ביום שני 5.4.21. המדינה הציעה לאפשר לה למסור הודעת עדכון עד צהרי יום רביעי 7.4.21, ולקיים דיון בעתירה – באם היא לא תתייטר – בו ביום או למחרת. בית המשפט נעתר לבקשת המדינה, וקבע דיון טנטטיבי ליום חמישי 8.4.21 בבוקר. (הודעת המדינה גם מבהירה שהטקס עומד להיות מצולם מראש ביום ראשון 11.4.21, וישודר במוצאי יום העצמאות (15.4.21)).

[אין טעם לתהות איך מתיישבת הטענה שהשר לא החליט עדיין עם התבטאויותיו בתקשורת. אין גם טעם לשאול מדוע לא החליט השר בעניין עוד לפני שהוועדה פנתה ליועץ המשפטי לממשלה, קל וחומר אחרי פנייה זו ולפני שהוגשה העתירה, ומדוע היועץ המשפטי לממשלה ובית המשפט עוברים לסדר היום על התנהלות השר בעניין.]

ביום ראשון 4.2.21 פורסמה הזמנה רשמית לטקס הענקת פרסי ישראל אשר לא כוללת את הפרס למתמטיקה ומדעי המחשב. נראה, לכאורה, שהשר שיקר לבית המשפט כאשר טען שעדיין לא קיבל החלטה סופית בעניין.

ביום שלישי 6.4.21 פורסמה ידיעה על פיה "דווקא עכשיו, בשיא הסערה הציבורית סביב מועמדותו - החתן המיועד הסתבך שוב - כשחתם על עצומה הקוראת לאיחוד האירופי להחרים את אוניברסיטת אריאל" (אלא שהניסוח לא מדויק ובפרט חתמתי על העצומה הזו בינואר, אלא שהיא פורסמה ב-23.3.21).

בצהרי יום רביעי (7.4.21) לא הוגשה תשובת המדינה. אחרי שלוש דחיות (לשעות 4, 5:30, ולבסוף 7) ואיחור נוסף של חצי שעה היא הוגשה. בתשובת המדינה היא מודה למעשה כי הסיבות המקוריות שהביאו את השר לא לקבל את המלצת וועדת הפרס אינן יכולות להצדיק את פעולתו. אלא שכעת (ליתר דיוק ביום 6.4.21) התגלה כי יש סיבה אחרת אשר יכולה כביכול להצדיק החלטה זו. מדובר בפניה לאיחוד האירופי, שחתמתי עליה בינואר השנה ופורסמה ביום 23.3.21, אשר קוראת לאיחוד לאכופ את המגבלות שהוא עצמו ניסח לגבי מימון של מחקרים בשיתוף מוסדות הנמצאים בשטחים הפלסטינים הכבושים ע"י ישראל.

המשיבה (ז"א: המדינה) טענה כי יתכן שפעולה זאת יכולה להצדיק את שלילת הפרס משום שהיא מתייחסת לפעולה שעשויה להיות מפורשת כקריאה לחרם, ואילו עפ"י "חוק החרם (2011)" קריאה כזו מהווה עילה לתביעת נזיקין פרטית וכן למניעת הטבות מממשלתיות שונות. [על המופרכות של הטיעון הזה כתבו כמה מומחים לתורת המשפט בימים העוקבים.] לפיכך ביקשה המדינה ארכה של שלושים יום כדי לאפשר לשר לחקור את הנושא ולהגיע להחלטה סופית בעניין.

ביום חמישי (8.4.21) בבוקר התקיים דיון בבית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ (בהרכב בראשות השופט עמית והשתתפות השופטים וילנר וסולברג). בא-כוח העותרת (עו"ד ברנע) ובא-כוח המשיב מספר 5 (עו"ד ספרד) הבהירו מדוע ההסתמכות על חוק החרם כהצדקה לפסילת מתן הפרס דינה להידחות (בקצרה): משום שאין להקיש מעוולה אזרחית על עניין הפרס, קל וחומר שחוק החרם עצמו נחשב מאוד בעייתי מבחינה חוקתית ורק בדוחק לא נפסל ע"י בג"ץ) ומדוע אי קבלת העתירה מהווה פגיעה אנושה בחופש הביטוי והדרה של ציבור רחב מה"אזהל הישראלי". למרות טיעונים אלו, החליטו השופטים לאפשר לשר לחזור ולעייין בדברים ולקבל החלטה תוך חודש ימים. החלטה זו לא נומקה, אך בהקדמה לה מוזכרות עמדת השר ועמדת היועץ המשפטי לממשלה, אך לא עמדת העותרת והמשיב מספר 5.

בית המשפט גם רשם לפניו את הבטחת המדינה "כי ככל שיוחלט להעניק לפרופ' גולדרייך את הפרס, ניתן יהיה לעשות כן בטקס פרסי ישראל שייערך בשנה הבאה או במועד מוקדם יותר לפי בחירתו של פרופ' גולדרייך". כמוכן, הוא ביטל את צו איסור הפרסום הארעי שניתן ביום 30.3.21 וקבע כי "לאור הוראות תקנון פרס ישראל, אנו מורים על איסור פרסום שמות חברי ועדת השופטים".

3.3 כמה מחשבות ביניים ביחס למניעי השר ועמדתו

תת-פרק זה מציג כמה ממחשבותיי בימים הראשונים שלאחר פסיקת הבג"ץ. מחשבות אלו מתייחסות למניעיו של השר, להקשר הציבורי שלהם ולתגובות של התומכים בעמדת השר. באשר לפסיקת בג"ץ עצמה, כבר ציינתי לעיל את עמדתי. במחשבה שניה ברצוני לחזור ולהגדיש כמה נקודות.

- היה ראוי לקבל את העתירה ולו בשל התנהלות השר והיועץ המשפטי לממשלה עד להגשתה. התנהלות זו לוקה בחוסר יושר מובהק. הנימוקים המקוריים של השר נפסלו במפורש על ידי היועץ המשפטי לממשלה, והנימוק החדש שעליו הסתמך היועץ המשפטי לממשלה בבג"ץ "נולד יומיים לפני הדין" ולא היה ידוע לשר וליועץ לפני שהוגשה העתירה. מכאן שהתנהלותם לפני הגשת העתירה הייתה בניגוד מובהק לדין. בנוסף לכך, טענת היועץ ב2.4.21 כי השר עדיין לא החליט בעניין עומדת בניגוד מובהק להתנהלות השר עד ליום זה (וגם לאחריו).
- "חוק החרם (2011)" שעליו הסתמך היועץ בתשובתו נחשב בעייתי מבחינה חוקתית ועבר בדוחק את "מבחן בג"ץ" (בשנת 2015). במצב עניינים שכזה, פשרנות מרחיבה שלו הינה בעייתית במיוחד, קל וחומר כאשר הפרשנות המרחיבה המוצעת (מדיני נזיקין ומנהל לדינים הנוגעים להענקת פרס ישראל) קיצונית במיוחד.
- אי-קבלת העתירה מהווה פגיעה חמורה בחופש הדעה, משום שמשמעותה שימור (ולו זמני) של המצב הקיים בו השר משתמש בכוחו השלטוני (לכאורה) בניגוד לדין על מנת להתנכל ליריב פוליטי. לפגיעה זו יש אפקט מצנן ברור.

באשר לעמדת השר והציבור התומך בו, להלן מחשבותיי.

א. השר "מחפש אותי" (לא אותי אישית – שהרי אינו מכיר אותי כלל – אלא שמאלני מובהק שנפל לידין).

הפרטים לא חשובים. בהתחלה זה צה"ל, אבל השר יודע שזה כבר נפסל כלא רלוונטי. אח"כ זה BDS, אבל אז מסתבר שאינני תומך בתנועה הזו וכי הפניה לפרלמנט הגרמני רק מסבירה שתנועה זו אינה אנטישמית ותמיכה בה אינה שקולה לאנטישמיות. ויש גם תמיכה בכנסיות שמחרימות את ההתנחלויות, אבל אז מסתבר שבאותה עת (בשנת 2008) חוק החרם לא היה קיים. ברגע האחרון מתברר שחתמתי על פניה לאיחוד האירופי אשר מפנה את תשומת ליבו לתמיכתו העקיפה במוסד (המתקרא אוניברסיטה) שבאריאל שהיא בניגוד לתקנות שלו. אז מציגים את הפניה הזו (שבבחינה משפטית היא למעשה "הלשנה") כתמיכה בחרם שכביכול רלוונטית לעניין הפרס. ואגב, כל שינויי הגרסאות הללו, עוברות ללא הרמת גבה של היועץ המשפטי לממשלה, כאשר אפילו לדעתו הטענות הקודמות אינן רלוונטיות לעניין הפרס.

אכן, ראוי בהחלט לשאול איפה היה היועץ המשפטי לממשלה בשלושת השבועות שבין ה-17.3 בו פנתה אליו הוועדה לראשונה לבין ה-6.4 בו נודע לשר לראשונה (לדבריו) על העניין האחרון שהוא העילה להחלטה הנוכחית של בג"ץ. ז"א מדוע לא הורה היועץ לשר לנהוג על פי התקנון של הפרס במהלך שלושת השבועות הנ"ל?

אבל הפרטים לא חשובים לשר. מה שחשוב לו הוא להשתמש בהזדמנות הזו על מנת להחריף עוד קצת את הרדיפה והנידוי של השמאל במדינת ישראל הדמוקרטית לכאורה.

ב. לא מדובר בי ובפרס אלא בהשתקת השמאל ובהמשך תהליך הדה-לגיטימציה שלו.

גתה אמר שאין טעם להמציא גרסה חדשה לדברים שנאמרו באופן מושלם על ידי קודמים. כך אני מרגיש לגבי הדברים שאמר בא כוחי, עו"ד מיכאל ספרד, בבית המשפט --

"מדינת ישראל והחברה הישראלית קרועה על מספר נושאים, אנחנו קרועים. יש מאבקים קשים בתוכנו, ערכיים, רעיוניים, זה חוזר לנשמה של אנשים שאכפת להם מהמקום הזה. הם מגדירים את ההווי שלנו כאן. יום העצמאות ופרס ישראל אמור, על פי הפסיקה, להתרומם מעל זה."

"אחרי הדיון הזה, בעוד שעה או שעתיים, אם לא יהיה צו מוחלט זה ידיר קהילה גדולה. בדרך לכאן שוחחתי, בגלל לחץ הזמנים, עם סגן נשיא האקדמיה הישראלית למדעים זוכה פרס ישראל פרופ' דוד הראל. הוא פעיל בנושא של חרם על אוניברסיטת אריאל, יש עצומה של 155 אקדמאים, ישראלים, שקוראים לעולם לא לשתף פעולה עם אוניברסיטת אריאל, כך גם מפלגת מרצ, שלום עכשיו, חלקים של אוכלוסיית ישראל. יש [את] חוק החרם והם מסתכנים. הם לא חלק מהחברה הישראלית? חוץ מלהטיל עליהם סכנה של עוולה נזיקית ... נוציא אותם מכלל החברה בערב יום העצמאות? אם זה ייקרה זה יהיה דרמה. אני אומר משהו על העוצמה וההליך שהשר ביצע."

"אנחנו מדברים על חלק נכבד של החברה הישראלית שחושב שמפעל ההתנחלות הוא טרגדיה למדינת ישראל. אנחנו יצרנו עוולה נזיקים שמי שניזוק יוכל להיפרע. לא אמרנו אתם לא חלק מהחברה, וזה מה שרוצים לעשות כאן, ואני בהלם מהיועץ" שמשותף פעולה עם המהלך המכוער הזה. ליצור יותר פירוק בתוכנו. העצומות האלה יש זוכי פרס ישראל [בין החותמים עליהם], אכפת להם מהמדינה, אפשר וצריך להתווכח, אבל לא להעניק להם פרס על הישגים שלהם זה לא בא בחשבון."

"אני לא מייצג רק את פרופ' גולדרייך בעניין הזה. אני מבקש להבין את השלכות הרחוב [של] לא להוציא צו מוחלט."

אכן: אני נאבק על קבלת הפרס לא למען עצמי, אלא למען קהילת השמאל בישראל שאני חלק ממנה. הצלחה במאבק תסמן נקודה שבה הניסיון לדה-לגיטימציה של הקהילה הזו נכשל. אני מקווה שאולי תהא זו נקודת מפנה, שממנה נוכל לצאת למאבק על הרה-לגיטימציה של עמדותינו ומשם להגדלת התמיכה וההסכמה עם עמדות אלו, ואולי בעתיד נזכה גם לראות בהגדלת השפעתם על המציאות.

ג. הבלבול בין חברה, מדינה וממשלה

התגובות השליליות כלפי ההחלטה להעניק לי את פרס ישראל בחקר מדעי המחשב נובעות בעיקרן מבלבול בין המושגים של חברה, מדינה וממשלה. הן מצביעות על כך שהביקורת החריפה שלי על מדיניות הממשלה, מדיניות אשר מקובלת בעקרונותיה על רוב אזרחי ישראל, נתפסת ע"י המגיבים הנ"ל כפגיעה במדינה, אשר מזוהה עם החברה הישראלית. אלא שהמדיניות הממשלתית אינה זהה למדינה, וזו אינה זהה לחברה.

בפרט, יש מיעוט לא זניח של אזרחי המדינה, שעקרונות המדיניות הנ"ל (ולא רק פרטים ספציפיים שלה) אינם מקובלים עליו, ומיעוט זה הוא חלק שווה זכויות במדינה אשר מהווה מוסד מאחד של החברה הישראלית. הטענה שחבר במיעוט הזה לא זכאי לפרס המיועד לבני. ות החברה הישראלית משמעותה שחבר במיעוט הזה אינו נחשב חבר מלא בחברה הישראלית, וזו טענה שקרית ואיומה שחובה להתנגד לה.

זכותו של הרוב להתוות מדיניות, אך לא לרדוף את המתנגדים למדיניותו. שימוש בכוח השלטוני הנמצא בידי הרוב על מנת לדכא את המיעוט משמעו הפיכת עקרון הכרעת הרוב לבסיס לדיקטטורה.

ד. מחיקת הקו הירוק בשיח הציבורי

עניין נוסף הבולט בתגובות השליליות הנ"ל הוא ההתכחשות להבדל שבין השטח הריבוני של המדינה, אשר בו לכל התושבים יש זכויות מסוימות, לבין השטח הפלסטיני המוחזק על ידה, אשר בו רוב התושבים נתונים לדיכוי קשה והינם משוללי זכויות לחלוטין. התכחשות זו באה לידי ביטוי בזיהוי של חרם על פרויקט ההתנחלות עם חרם על מדינת ישראל ומוסדותיה. הימין יכול לרצות להמשיך את הדיכוי הנ"ל, אך אינו יכול להתעלם מכך שהשטח הפלסטיני אינו חלק אינטגרלי מן המדינה ושרוב הציבור מתנגד להפיכתו לכזה.

התנגדות לדיכוי תושבי השטחים ולפרויקט ההתנחלות אינה פעולה אנטי-ישראלית. כאשר המתנגדים הם תושבי מדינת ישראל, כמעט תמיד, התנגדותם לדיכוי ולהתנחלות נובעת דווקא מתוך מחויבות לחברה הישראלית ורצון לתקן אותה.

3.4 מאמרי תמיכה, עצומות, טקס אלטרנטיבי במכון ויצמן ואירוע בכנסת

בשבוע שבין החלטת הבג"ץ ליום העצמאות (8.4-15.4) הוצפתי באימיילים, שרובם תומכים בכל עמדותיי הפוליטיות וחלקם מתנגדים לכל עמדותיי הפוליטיות אבל תומכים בזכותי להביע אותן ולא להיענש בשלילת פרס ישראל. בפרט, בימים 8.4, 9.4, 13.4 ו-14.4, התייחסו **מאמרי מערכת של "הארץ"** לפרשה, והופיעו מספר **מאמרי דעה** בעניין, רובם תומכים בעמדותי (ראו למשל מאמריהם של אדם שנער, טליה ששון, ב. מיכאל, ואהרן צ'חנובר). **חברי הכנסת** מוסי רז (מרץ), עופר כסיף (הרשימה המשותפת) ואמלי מואטי (העבודה) הקדישו לפרשה את נאום הבכורה (בן הדקה) שלהם **בכנסת** הנכנסת.

ביום ראשון 11.4.21 בבוקר, התקיים במכון ויצמן **טקס אלטרנטיבי** (מרגש מאוד עבורי) בו הפקיד בידי דוד הראל את פסלון הפרס שקיבל בשנת 2004. בטקס אמרתי בין השאר את הדברים הבאים:

אני רוצה לפרט משהו ביחס לתומכים שהם מגוונים שונים. חלקם תומכים בכל עמדותיי הפוליטיות וחלקם מתנגדים לכל עמדותיי הפוליטיות אבל תומכים בזכותי להביע אותן ולא להיענש בשלילת פרס ישראל. (אגב אני מסכים שזכותו של האלוף במילואים גלנט לשלול ממני את פרס הליכוד, אלא שהליכוד אינו מדינת ישראל למרות שגלנט כנראה סבור כך.)

הפרשה הזו היא מזמן כבר לא עלי. היא גדולה ממני ונוגעת לכולנו. עמדת שר החינוך איננה אלא עוד צעד קטן בתהליך מתמשך של דה-לגיטימיזציה של השמאל בישראל. אנחנו נחויבים להיאבק בתהליך הדה-לגיטימיזציה הזה, ואני שמח שנפלה בחלקי האפשרות לנסות ולתרום ישירות למאבק הזה.

אנחנו מאמינים כי בסופו של דבר נזכה במאבק על רה-לגיטימיזציה של השמאל בישראל, ושבהמשך גם נזכה להפוך את השמאל ממיעוט לרוב. ודאי שנמשיך להיאבק על כך ושום החלטה של שום שר חינוך לא תעצור אותנו.

באותו יום פורסמה ב"הארץ" מודעת תמיכה בי עליה חתמו **כמאתיים ממדעני מכון ויצמן** (החתימות נאספו תוך פחות מיממה, וכוללות כמחצית ממדעני המכון). המודעה מגנה בחריפות את הכוונה לפסול אותי מקבלת פרס ישראל "מטעמים שבינם ובין מצוינות אקדמית אין דבר וחצי דבר". הודעה דומה פורסמה על ידי **האקדמיה הישראלית למדעים, האיגוד הישראלי למתמטיקה, ונשיאי האוניברסיטאות** בישראל (לא כולל את נשיא אוניברסיטת בר-אילן).

ביום חמישי 15.4.21 בערב הוקרן הטקס הרשמי (אשר הוקלט ב-11.4), ובו מחתה **מיכל בת-אדם** על הדרתי מן הטקס. לפני כן (ביום ראשון) פרסמו חמשה מבין הזוכים הודעה בה כתבו כי "לאחר ששר החינוך פסל את החלטת הוועדה המקצועית להעניק את הפרס למתמטיקה ומדעי המחשב לפרופ' גולדרייך משיקולים פוליטיים, השלכנו את ייבנו על בג"צ" [שאכזב אותם]. "בשל לוח הזמנים", כתבו "לא נותרה לנו אפוא ברירה אלא להביע בעיתונות את מחאתנו על כך שהפוליטיקה מצאה דרכה וחדרה גם

אל זירות שמקומה לא יכירן בהן, כפרס ישראל הניתן אך ורק על מצוינות ביצירה, במחקר ובשירות לחברה".

ביום שני 19.4.21 הגעתי ל**כנסת** על מנת להודות ל**מוסי רז** על חלקו בייזום וארגון האירוע המרגש שהיה במכון ויצמן, אלא שהפגישה שלנו התפתחה לאירוע מאוד מרגש ומעצים עבורי אשר נמשך שעה בהשתתפות 13 חברות וחברי כנסת משלוש סיעות שונות. האירוע נפתח בדברי הקדמה קצרים של מוסי, אח"כ דיברתי אני, ואחרי דיברו כל אחת ואחד מן החכ"ים האחרים, ובסיום דיבר הח"כ לשעבר רן כהן. הח"כים הנוכחים היו:

- מרץ (כל הסיעה): ניצן הורוביץ, מוסי רז, תמר זנדברג, עיסאווי פריג', ג'יידא רינאווי-זועבי, ויאיר גולן
- הרשימה המשותפת: איימן עודה, עאידה תומא סלימאן, עופר כסיף, ואוסאמה סעדי
- העבודה: אמילי מואטי, אבתיסאם מראענה, וגלעד קריב.

בינתיים הפכתי לסלב: אנשים מזהים אותי ברחוב ועד כה כולם מחזקים את ידי. אני מתמודד עם המצב המביך על ידי ההבנה שאני משמש כסמל למאבק פוליטי על הלגיטימיות של השמאל בארץ ועל עמדות מסוימות שלו, והתפקיד שלי הוא לשחק את תפקיד הסמל. אני שמח שנפלה בחלקי ההזדמנות לתרום באופן ישיר למאבק הפוליטי הזה.

3.5 זימון לחקירה ב"ועדה לבירור נאמנות וגילוי סטיות פוליטיות" נוסח ישראל

ביום ראשון 2.5.21 קבלתי מכתב מעוזר השר לעניין פרס ישראל המזמין אותי לבירור שיעסוק בהבהרת נסיבות חתימותיי, לאורך תקופה המתפרשת על פני שש-עשרה שנים, על שישה מסמכים **פוליטיים** (שלוש עצומות, שני מכתבים ומאמר אחד), בעמדותיי **הפוליטיות** אז והיום בנושאים שונים, באופי פעילותי בארגון **פוליטי**, וביחסי לתנועה **פוליטית**. (לאחר התערבות היועצת המשפטית של משרד החינוך, נשלח ביום שלישי מכתב מתוקן אשר ממיר את ההזמנה לפגישה בהזמנה להתייחסות בכתב.)

על הזמנות אלו ענה בא כוחי, עו"ד מיכאל ספרד, במכתב האומר (בין היתר):

- אני חייב להודות שגם בחלומותיי השחורים ביותר לא דמיינתי שאראה מסמך כזה, שבראשו מתנוסס סמל מדינת ישראל ותחתיו הזמנה משר (ועוד שר החינוך!) לאזרח לסור לבירור **שעניינו עמדותיו הפוליטיות של האזרח**.
- מה תשאל אותו? מרשימת הפרסומים שאתה מציין במכתבך ושלגביהם הודעת כי תבקש פרטים על "נסיבות חתימתם" ועל עמדותיו לגביהם "במועד חתימתם והיום", אני מניח שפרופ' גולדרייך יתבקש, בין היתר, לפרט בפניך את יחסו לפרוייקט ההתנחלות בגדה המערבית, את דעותיו ביחס לשיתופי פעולה בין האקדמיה למערכת הביטחון ואת השיטות של פעולה פוליטית לשינוי שהוא דוגל בהן. זה נראה לך סביר? זה נראה לך תשאל שאתה כעובד ציבור אמור לקיים עם אזרח?
- "הפגישה" אליה הזמנת את מרשי היא למעשה שימוע בפני מה שראוי לכנות "ועדה לבירור נאמנות ולגילוי סטיות פוליטיות" נוסח ישראל, שלמרבה הבושה החליט משרד החינוך להקים. ועדות כאלו פעלו במדינות הגוש הסובייטי וגם בארה"ב בתקופת ציד המכשפות שיזם הסנטור ג'וזף מקרת'י, והן סמל לרדיפה פוליטית אנטי-דמוקרטית. מי שמציע לקיים הליך כזה לא למד היסטוריה ולא שינן עיקרים באזרחות.
- לצד הסלידה מעצם הרעיון שמרשי ייתן לשר החינוך דין וחשבון על עמדותיו ועל פעילותו הפוליטית, אנחנו גם כופרים ברלבנטיות של הסוגיות שהועלו במכתבך לשאלת זכאותו של פרופ' גולדרייך לקבל את פרס ישראל במדעי המחשב לשנת התשפ"א. פסיקת בג"ץ העקבית, שנועדה למנוע השתרבות של שיקולים פוליטיים להליך הבחירה של זוכי/ות פרס ישראל, מבהירה שהתבטאויות של מועמדים/ות לפרס שאינן נוגעות במישרין לפועלם המקצועי שהוא העילה לשקילת מועמדותם, מהווה **שיקול זר ופסול** (ראה כדוגמא בג"צ 1977/20 **האגודה למען הלהט"ב בישראל נ' שר החינוך** (פסק דין מיום 20.4.2020), ופסקי הדין המצוטטים שם). לא זו אף זו, פסיקת בג"ץ הבהירה שועדת הפרס אוטונומית לבחור בזוכה וסמכותו של השר מצומצמת לפיקוח "ארגוני-ממוני" בלבד על עבודתה (בג"צ 2769/04 **ח"כ יהלום נ' שרת החינוך, התרבות והספורט**, פ"ד נח (4) 823, בעמ' 838).

ובמכתב תשובה למכתב "הבהרה" של עוזר השר שמתייחס לאפשרות כי פעולותיי "עשויות בנסיבות מסוימות להיכנס בגדר המקרים החריגים שבהם ניתן להתחשב בשיקולים "חיצוניים", חוץ-מקצועיים, במסגרת ההחלטה על הענקת הפרס" כתב עו"ד מיכאל ספרד כדלקמן:

- עמדתנו החד משמעית והברורה היא שאף אחד מהמסמכים שצינת במכתבך אינו רלוונטי למועמדתו של מרשנו, ובטח ובטח שלא מדובר ב-"מקרה קיצוני וקשה במיוחד", שלגביו תיתכן לעמדת היועמ"ש התחשבות בהתבטאות חוץ מקצועית. נבקש להזכיר לשר שבשנה שעברה זכה בפרס ישראל לספרות תורנית הרב יעקב אריאל, וזאת למרות שהתבטא באופן הומופובי ולסבופובי חמור ביותר, ובכך פגע בקהילה של מאות אלפי אנשים, ועדיין בית המשפט העליון הבהיר שהדבר אינו נופל בגדר אחד מאותם מקרים קיצוניים. אין השוואה בין אמרותיו של הרב לעצומות עליהן חתם מרשנו, והדברים מובאים רק על מנת להראות עד כמה הרף שקבע בית המשפט העליון לעניין זה גבוה ודווקא.

למחרת (ב7.5.21) פורסם מאמר מערכת בהארץ המאפיין את התנהלות השר בעניין זה במילים הבאות: "מדובר בחקירה שנועדה להלך אימים, לסמן אויבים פנימיים ולהמשיך במסע הדה-לגיטימציה של עמדות שמאל ... המסר ברור: כך יעשה למי שמעז להזכיר, בישראל ולעולם, את חטא הכיבוש. גלנט אמנם נושא באשמה של הקמת ועדה מקארטיסטית, אך לביזיון שותפים גם היועץ המשפטי לממשלה, אביחי מנדלבלית, ושופטי בג"ץ, שאישרו לפני כחודש — מפחדנות, קוצר ראות או אולי הסכמה — את בקשתו של שר החינוך לבדוק אם קריאה לאיחוד האירופי להפסיק לשתף פעולה עם המוסד האקדמי באריאל יכולה לשמש עילה מספקת לפסילתו של גולדרייך".

3.6 ההודעה המעדכנת של המדינה: מדחייה לדחייה

כזכור בג"ץ הקצה למדינה 30 יום (קרי: עד ליום 8.5.21) למתן הודעה מעדכנת ביחס לעמדתה, אלא שביום ראשון 9.5.21 בערב, התקבלה בקשת המדינה לערכה עד 20.5.21 כדי לאפשר ליועץ המשפטי לממשלה לגבש את עמדתו לאחר שקיבל "טיטה של החלטת השר" רק בצהרי היום. למרות מחאתנו, קיבל בג"ץ את הבקשה.

ביום 19.5.21 ביקשה המדינה דחייה נוספת של 30 יום, הפעם "לנוכח המצב הביטחוני". למרות התנגדות העותרים ולמרות שבאותו הזמן הבשילו מגעים לקראת הפסקת אש, קיבל בית המשפט את הבקשה (ביום 20.5), וקבע את מועד התשובה ל20.6.21.

[ראוי לתת את הדעת למימד הזמן בכל הפרשה הזו. ההחלטה הסופית של ועדת הפרס ניתנה ב18.2, ועד ה9.3 השר לא עשה דבר. ביום זה, הוא ערער שוב על ההחלטה ונימק בתקשורת את סירובו לפעול על פיה. הועדה קיימה ישיבה נוספת (ב11.3), מלפנים משורת הדין, ודחתה את נימוקי השר שהוצגו לפניה עוד קודם להחלטתה הסופית. לאחר שהשר לא הגיב ולאחר שהיועץ המשפטי לממשלה לא הגיב לפניותיה, הגישה הועדה עתירה לבג"ץ (ביום 30.3). הדיון נקבע ליום 5.4 ותשובת המדינה הייתה צריכה להימסר עד צהרי יום 1.4, אלא שהיועץ המשפטי לממשלה ביקש וקיבל שלוש דחיות, וביום 2.4 ביקש לדחות את הדיון עצמו ל8.4 בטענה שהשר עדיין לא החליט בעניין, טענה מגוחכת לנוכח השתלשלות העניינים עד כה. הטענה שהשר צריך עדיין להחליט עלתה גם בדיון בבג"ץ ביום 8.4 כאשר השר זנח את הנימוקים (קרי: תירוצים) המקוריים – אשר נפסלו ע"י היועץ המשפטי לממשלה – ומצא (לטענתו ביום 6.4) נימוק (קרי: תירוץ) חדש אותו ביקש לבחון במשך חודש ימים. ב9.5 ביקש היועץ המשפטי לממשלה ארכה של 10 ימים לשם גיבוש עמדתו, לאחר שקיבל את החלטת השר רק בצהרי אותו יום, כאילו מדובר באירועים שאינם בשליטת המשיבים (קרי: השר והיועץ). קל לדמיין איך היה נוהג בית המשפט אם בעל דין אחר היה מתנהג כך. ואחרי כל זאת, ב19.5 ביקש היועץ המשפטי לממשלה דחיה (נוספת) של 30 יום "לנוכח המצב הביטחוני" למרות שהיה כבר צפוי שהפסקת אש תכנס לתוקפה בתוך כיממה. כללו של דבר: אפילו בהתנהגותו הפרוצדורלית, בג"ץ משרת את השלטון במקום להגן על האזרח משרירות הלב של השלטון. אכן, אין חדש תחת השמש הארץ-ישראלית, אבל נראה שקל לראות את הדברים בבהירות במקרה הפעוט והפשוט הזה.]

ביום 3.6.21 הודיע ח"כ יאיר לפיד לנשיא המדינה שעלה בידו להרכיב ממשלה חדשה, אשר השבעתה נדחתה ע"י יו"ר הכנסת (הלעומתי) ליום 13.6.21. בין לבין, ביום 10.6.21, הודיע השר המכהן ליועץ המשפטי לממשלה על החלטתו שלא להעניק את הפרס, וזאת על סמך טיעונים שמנוגדים לדין: ראשית הוא טען שהפרס ניתן על תרומה למדינה (באמצעות תרומה אקדמית), בעוד שכללי הפרס מדברים על הצטיינות מקצועית וקידום תחום המחקר. שנית, הוא שקלל את תרומתי המחקרית כנגד הנזק שאני גורם כביכול לאקדמיה הישראלית (בכללותה), ובכך שם את עצמו במקום ועדת הפרס. [למותר לציין שהשר מכחיש את ההבחנה בין מדינת ישראל לבין השטחים המוחזקים על ידה, ומכחיש את הפוליטיות של אי-ההבחנה הזו ואת חילוקי הדעות בחברה הישראלית ביחס לשאלה האם פרויקט ההתנחלות מועיל או מזיק למדינת ישראל].

תוך מספר ימים, נכזבה תקוותי כי השרה החדשה תבטל את החלטת השר הקודם תוך התייחסות מפורשת ללגיטימיות של עמדותי הפוליטיות ולא-הרלוונטיות של העמדות האלו לעניין הפרס. תקווה זאת הייתה מבוססת על אמירות מפורשות של הח"כים בנט וסער ערב השבעת הממשלה, לפיהן חילוקי דעות אינם הופכים יריבים פוליטיים לאויבים, קל וחומר לאויבי המדינה. אלא שהשרה החדשה לא נהגה כך.

ביום 17.6.21 ביקשה המדינה ארכה של שלושה שבועות על מנת לאפשר לשרה החדשה להידרש לעניין. הבקשה התקבלה, והמדינה התבקשה למסור הודעה מעדכנת עד יום ראשון 11.7.21.

ב-5.7.21 פורסם בכאן12 שלמרות שהיועץ המשפטי לממשלה ביקש דחיה של שלוש שבועות עד ל-11.7, כדי לאפשר לשרה החדשה לגבש את עמדתה, הרי שבעצתו היא הודיעה לו שהיא אינה מתערבת בעניין ורואה בהחלטת השר הקודם "החלטה חלוטה".

[כמובן שאם זו דעתו של היועץ המשפטי לממשלה, מדוע העמיד פנים כאילו היא כן יכולה לבטל את ההחלטה של השר הקודם? ואולי ההחלטה חלוטה אבל ניתנת לביטול -- ז"א משולש שהוא מרובע?]

כזכור, היועץ המשפטי לממשלה צריך היה להודיע לבג"ץ עד יום ראשון (11.7) האם הוא מצטרף לעמדת השר הקודם ומתכוון להגן עליה (או שהוא אינו מצטרף לעמדה זו ואינו מגן עליה), וכן לנמק את החלטתו. אלא שביום 7.7.21 הוכרזה שביתה של הפרקליטות, אשר הסתיימה רק ביום ראשון (11.7) בלילה. למחרת הגישה המדינה בקשת דחיה נוספת, עד ליום 22.7, למרות שהשביתה כילתה רק שלושה ימי עבודה.

ביום 22.7 הוגשה לבסוף הודעת העדכון של המדינה. השורה התחתונה של עמדת היועץ המשפטי לממשלה היא שהחלטתו של שר החינוך (דאז) שלא לאשר את המלצת ועדת השופטים חורגת ממתחם הסבירות ואינה יכולה לעמוד מבחינה משפטית, ועל כן יש לקבל את העתירה ולהורות על אישור החלטת ועדת הפרס.

3.7 על עמדתו של היועץ המשפטי בממשלה

כאמור לעיל, השורה התחתונה של עמדת היועץ המשפטי לממשלה (שנמסרה לבג"ץ ביום 22.7) היא שהחלטתו של שר החינוך (דאז) שלא לאשר את המלצת ועדת השופטים חורגת ממתחם הסבירות ואינה יכולה לעמוד מבחינה משפטית (ראו סעיפים 49 ו-61 להודעה המעדכנת, ופירוט בסעיפים 50-57). אולם בדרכו למסקנה זו, מציע היועץ חידוש משפטי אשר מוסיף קטגוריה נוספת של מקרים קיצוניים וחריגים שניתן להתחשב בהם כשיקולים "חיצוניים" לעניין הענקת הפרס (וזאת בנוסף לקטגוריות שהתקבלו בדין הנוגעות ל"גזענות, ביזוי קשה של כבוד אדם או ציבור, או דבר מן הדברים המנויים בסעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, כגון שלילת קיומה של המדינה, הסתה לגזענות ולאלימות ותמיכה מאבק מזוין נגד המדינה"). לשיטתו, קריאה לחרם על מדינת ישראל או על מוסדותיה יכולה להיחשב בגדר מקרה קיצוני וחריג שכזה, בכפוף לנסיבות ספציפיות ובפרט לחומרת הדברים, עדכניותם, תכיפותן וכו'.

החידוש המשפטי של היועץ המשפטי לממשלה (שמופיע בסעיפים 44-47) נראה לי שגוי. החידוש העקרוני הזה נסמך על החומרה שהמחוקק כביכול מייחס לקריאה לחרם, כפי שבאה לידי ביטוי במספר מקרים (כגון: ב"חוק החרם" (שקבע שקריאה כזו עשויה להוות בסיס לאי-מתן הטבות מנהליות ספציפיות), בתיקון ל"חוק הכניסה לישראל" הנוגע לאזרחים זרים, ובכללי האתיקה של חברי הכנסת). אלא שלא ברור מדוע חומרה זאת, במידה שהיא בכלל קיימת (וחורגת מן הרצון לקבוע נורמות), ואשר היועץ מודה שיש לאזן בינה לבין עקרונות אחרים כגון חופש הביטוי, מובילה ליצירה של קטגוריה חדשה של שיקולים חיצוניים ביחס להענקת פרס ישראל (במקרים נדירים וקיצוניים). יתר על כן, ה"חומרה" שמיוחסת ל"מחוקק" היא עמדה פוליטית של רוב חברי הכנסת בתקופה מסוימת, ובתקופה זו היה גם מיעוט לא מבוטל של חברי הכנסת שהתנגד לעמדה זו ולהחלטות שנגזרו ממנה. גם בהרכב בג"ץ שדן בעתירות כנגד "חוק החרם" היה מיעוט שתמך בפסילת החוק, וגם התומכים בדחיית העתירות הללו ציינו את הבעייתיות של החוק ואת הגבולות של עמידתו במבחנים חוקתיים.

בהקשר של שיקולים חיצוניים ביחס להענקת פרס ישראל, יצוין כי קריאה לחרם כמשמעותה "בחוק החרם" עשויה במקרים קיצוניים ונדירים להיכנס בגדר הדברים המנויים בסעיף 7 לחוק יסוד הכנסת, ובמקרה כזה אין שום צורך בקטגוריה נפרדת. מצד שני, במקרים אחרים, שאינם קיצוניים ואינם נדירים, כאשר קריאה לחרם אינה נופלת בגדר הדברים המנויים בסעיף 7א, לא ברור מה ההצדקה לתת לה מעמד דומה לדברים הנ"ל (שבסעיף 7א). קריאה לחרם היא אמצעי ויש לשפוט אותה על פי מטרתה, קל וחומר שמדובר באמצעי לא אליים שהדין אינו רואה בו עבירה פלילית. יתר על כך, לדעתם של רבים, קריאה לחרם נופלת במסגרת חופש הביטוי, וגם מי שאינם סבורים כך מודים בכך שההבחנה בין קריאה לחרם ואמירות אשר מוגנות על ידי חופש הביטוי הינו דק ויש לנקוט משנה זהירות בעיסוק בעניין זה.

זאת ועוד, היועץ המשפטי לממשלה הולך בעקבות "חוק החרם" ולא מבחין בין מדינת ישראל גופא לשטחים הנמצאים בשליטתה, וכיוצא מכך בין חרם על המדינה גופא לחרם על פרויקט ההתנחלות בשטחים אלו. אלא שהבחנה זאת היא הבחנת מפתח בעיני ובעיני חלק לא מבוטל של אזרחי ישראל, חלק אשר מיוצג על ידי מספר סיעות בכנסת הנוכחית כמו גם בכנסות קודמות. אכן, השאלה האם הבחנה זו היא מהותית או מלאכותית היא שאלה הנתונה במחלוקת, שהיא מחלוקת פוליטית, וראוי שהחלטות הנוגעות לפרס ישראל לא ינקטו צד במחלוקת זו. יתר על כן, ראוי שהיועץ המשפטי לממשלה לא יבטא את דעתו הפרטית במחלוקת זו, אפילו לא כהערת אגב, כאשר הוא פועל במסגרת תפקידו.

(בשולי הדברים, בסעיפים 58-60 להודעה המעדכנת, היועץ המשפטי לממשלה מתנגד לחידוש שניסה לקדם השר הקודם אשר התבסס על ההשקפה המוטעית כאילו הפרס מוענק עבור "תרומה למדינה" וכי בסמכות השר לשקול את מכלול התרומה הזו אשר עשויה לחרוג מן האספקט המקצועי. היועץ המשפטי לממשלה מסביר במפורט כי השקפה זו מנוגדת לתקנון הפרס ולדין הקיים.)

3.8 החלטת בג"ץ (ביום 12.8.21)

ביהמ"ש דחה, פה אחד, את החידוש המשפטי שניסה לקדם שר החינוך לשעבר על פיו הפרס (על הצטיינות מקצועית) ניתן על תרומה למדינה ולחברה, וכי השר רשאי לשקול תרומה זאת בהחלטתו לאשר את החלטת ועדת הפרס. מכיוון שהחלטת השר התבססה על חידוש זה, היא נפסלה ע"י ביהמ"ש.

השופטים היו חלוקים בשאלה אם פסילת החלטת השר צריכה להוביל לקבלת העתירה. השופט **עמית**, בדעת מיעוט, סבר שביטול החלטת השר – בהקשר הנוכחי – מוביל בהכרח לקבלת העתירה, תוך שהוא מציין את העובדה שכל "עילות הפסילה" שבהן השתמש השר, קודם להגשת העתירה, נפסלו בצדק על ידי היועמ"ש (ס. 22 להחלטתו). דעתו על התנהלות המדינה בפרשה זו באה לידי ביטוי בקביעה של הוצאות לעותרים ולמשיב מס. 5 (קרי: אני). אלא ששופטי הרוב (**סולברג** ו**וילנר**) סברו שיש להחזיר את ההחלטה לידי השרה החדשה, שהחלטתה צריכה להיות מודרכת על ידי העקרונות שפורטו בפסק הדין.

לדעתי, האלמנט המסוכן בהחלטת ביהמ"ש היא קבלה (בין במפורש ובין במשתמע) של החידוש המשפטי של היועמ"ש (היועץ המשפטי לממשלה) על פיו קריאה לחרם כמשמעותה ב"חוק החרם (2011)" עשויה, בנסיבות מסוימות, להיחשב כשיקול חיצוני לגיטימי לשלילת הפרס, ולהיכנס בגדר אותם "מקרים קיצוניים ונדירים" שהוזכרו בפסיקות קודמות. חמורה מכך, בעיניי, היא ההתכחשות של שופטי הרוב להבחנה בין מדינת ישראל הריבונית לבין האזורים הנתונים לשליטתה. בפרט, מבחינתם המוסד האקדמי באריאל שונה ממוסדות אקדמיים בישראל רק במיקומו הגאוגרפי.

עמדות אלו (של שופטי הרוב) הינן עמדות פוליטיות אשר שנויות במחלוקת חריפה בחברה הישראלית, ואין זה מן הראוי שהן יקודמו ע"י היועמ"ש ושופטי ביהמ"ש, קל וחומר כאשר כפיית עמדות אלו מתנגשת בזכות החוקתית לחופש הביטוי. לדעתי, קידום של סנקציות נוספות (על המנויות ב"חוק החרם (2011)") כלפי הקוראים להתנגדות בלתי-אלימה להמשך השליטה של ישראל בשטחים הפלסטינים מהווה פגיעה חמורה באופי הדמוקרטי של המדינה.

דברים דומים כתב מרדכי קרמיניצר בטור פרשנות ב"הארץ" (שפורסם ב13.8.21). בפרט, הוא מצביע על כך ששורש הפורענות המשפטית מצוי ב"חוק החרם (2011)" אשר מטשטש את ההבחנה בין מדינת ישראל לבין "אזור הנמצא בשליטתה" ובאי-פסילה של הטשטוש הזה ע"י רוב שופטי ההרכב שפסק בעתירה כנגד חוק החרם בשנת 2015.

בשולי הדברים, יש להצר כל כך ששופטי הרוב הלכו בעקבות היועמ"ש והביעו את דעתם הפרטית ביחס למחלוקת הפוליטית הנ"ל, תוך שהם מבלבלים בינה ובין הדין. בפרט, ההיקש מ"חוק החרם (2011)" למעמד המשפטי של "האזור שבשליטת המדינה" אינו מנומק כדבעי ונראה לי שגוי בעליל.

3.9 הבהרת בג"ץ בעניין הוצאות

ביום 19.8.21 הבהיר בג"ץ, בתשובה לבקשת ההבהרה של המדינה שהוגשה ביום 16.8.21, כי הוא פוסק הוצאות לעותרת, אך לא למשיב מס. 5 (קרי: לי).

אני מפרש את ההחלטה הזו (המלווה בהנמקה תמוהה) כעדות לכך ששופטי הרוב מתקשים לפסוק לזכותי מסיבות שאין להם דבר עם הדין. פירוש זה מתיישב עם הרושם אשר מתקבל כבר מההחלטה האופרטיבית שבהכרעת הרוב שבפסק הדין עצמו, הכרעה אשר מנומקת באופן בלתי סביר (שלא לציין את אי-התיישבות ההכרעה עם הצדק הטבעי) לנוכח ניתוח הנסיבות (כפי שהן מנותחות בפסק הדין עצמו) ובפרט העובדה שלדעת היועץ המשפטי לממשלה וכל שופטי ההרכב לא התקיימה כל עילה סבירה לאי-אישור הענקת הפרס במועד בו הוגשה העתירה).

מבחינה מעשית, אני שמח מאוד שהעותרת לא תצטרך לשאת בהוצאותיה, וגם שמח לשאת בהוצאותיי במאבק המשפטי הזה, שהוא בעיני מאבק ציבורי חשוב (על בלימת עוד צעד במסע הדה-לגיטימציה של השמאל בישראל).

3.10 החלטת שרת החינוך

לאחר פניה (ביום 7.10), אזהרה (ב24.10), והגשת טיוטה של בקשה לבית המשפט לקצוב מועד קצר להחלטת השרה (ביום 15.11), הודיעה שרת החינוך ביום 18.11.21 על החלטתה שלא לאשר את המלצת הוועדה. הודעתה נמנעה מן הכשלים המשפטיים של השר הקודם, ונימקה את ההחלטה בכך שהעצומה שחתמתי אל האיחוד האירופי מהווה פעולה שנופלת בגדר המקרים הקיצוניים והנדירים בהם ראוי להתחשב בשיקולים חוץ-מקצועיים בעת החלטה על אישור הענקת הפרס.

לדעתי החלטת השרה בלתי סבירה בעליל, גם אם מקבלים את החידוש המשפטי של היועץ המשפטי לממשלה ביחס לרלוונטיות של חוק החרם. הנסיבות של חתימה על עצומה בודדת, קל וחומר שנראה כי

העצומה הזו אינה נופלת בכלל בגדרי "חוק החרם (2011)", רחוקה מאוד מלהיות מקרה קיצוני ונדיר. אכן, זו הייתה דעתם של היועץ המשפטי לממשלה ושל השופט עמית. (ראו פירוט בתת-סעיף א להלן.)

אלא שכפי שכבר כתבתי לעיל, השיפוט המוטעה לגבי המקרה שלי פחות חשוב בעיני. מה שחשוב יותר הוא שאני חולק הן על **הרחבה** של "חוק החרם (2011)" מעבר לתחומי המקורי, שהינו בעייתי כשלעצמו, והן על אי-ההבחנה של **ההרחבה** הזו בין מדינת ישראל עצמה והשטחים המצויים בשליטתה. (ראו פירוט בתת-סעיף ב להלן.)

א. טיעונים ממלכתיים כנגד החלטת השרה

- אפילו לשיטתו של היועמ"ש, אשר מאפשרת – במקרים קיצוניים -- התחשבות בקריאה לחרם כשיקול לגיטימי לאי-הענקת הפרס, המקרה הנוכחי "אינו נכנס בגדר המקרים הקיצוניים שבהם תיתכן התחשבות בקריאה לחרם כשיקול המאפשר שלא לאשר את המלצתה של ועדת השופטים להענקת פרס ישראל בדבר הזוכה בפרס." (סעיף 49 להודעה המעדכנת מיום 21-7-22). השופט עמית הסכים עם דעה זו (ראו סעיפים 19 ו-23 של פסק דינו).
- כפי שכתב היועמ"ש, ספק אם הפניה לאיחוד האירופי יכולה להיחשב כנופלת במסגרת חוק החרם, וודאי שאינו מקרה מובהק וקיצוני במסגרת זו. יתר על כן, החוק קבע עוולות נזיקין וסנקציות מנהליות (שלא נקבעו להן תקנות עד היום) ועבר את מבחן בג"ץ בזכות הריסון היחסי הזה. הפעלתו במקרה הנוכחי – שחורג בבירור מהמסגרת המקורית – מהווה צעד חקיקתי בעייתי מבחינה חוקתית, קל וחומר כאשר צעד זה חסר כל בסיס בדיון.
- השר הקודם לא "בא לבית הדין בידיים נקיות": הימנעות השר הקודם מלאשר את החלטת הועדה (בתקופה שבין 21-2-8 לבין 21-4-5) התבססה על נימוקים שנפסלו כולם ע"י היועמ"ש כבר בתשובתו לעתירה ב-21-4-7. הנימוק הנוכחי "נולד" לאחר שהעתירה המקורית הוגשה (ביום 21-3-30). עניין זה הוזכר גם ע"י השופט עמית (סעיף 22). במצב זה יש לפסול את ההחלטה שמבוססת על עובדות שנוצרו לאחר הגשת העתירה המקורית.

ב. טיעונים רדיקליים יותר כנגד הבסיס העקרוני להחלטת השרה

- אני מערער על החידוש המשפטי שהמציא היועמ"ש (ואשר נראה שהתקבל במפורש או במובלע ע"י ההרכב בבג"ץ 2199/21). כוונתי ליצירה של קטגוריה חדשה של מקרים קיצוניים שיכולים לשמש כסיבות לאי-הענקת פרס ישראל. לדעתי, אין כל צורך בקטגוריה הזו, אשר מסכנת את חופש הביטוי, משום שכל מה שקיצוני ובלתי נסבל באמת בעיני המחוקק כלול ממילא בסעיף 7א של חוק יסוד הכנסת.
- בניגוד להיתממות של השרה, אשר מהדהדת את דבריו של השופט סולברג, לא מדובר בגאוגרפיה גרידא אלא בפוליטיקה. השרה מאפיינת את המוסד באריאל כנמצא באזור גאוגרפי מסוים, כאילו מדובר בעובדה חסרת משמעות לדיון הנוכחי, אולם מדובר במוסד שאינו נמצא בשטח מדינת ישראל אלא באזור שמעמדו הנוכחי ועתידו נתונים במחלוקת פוליטית. המחוקק אמנם קבע שלעניין "חוק החרם" יש לראות את האזור כחלק ממדינת ישראל, אלא שקביעה זו כוחה יפה רק לעניינים שבהם החוק עוסק (קרי: עוולות בנזיקין וסנקציות מנהליות).
- פעולותיי מבוססות על ההשקפה שהאזור הנ"ל, בו מתקיים משטר מפוצל אשר מעניק זכויות יתר למתנחלים ומשליט דיכוי על התושבים פלסטינים, אינו חלק ממדינת ישראל ולא ראוי שיהיה חלק ממדינת ישראל. מנקודת השקפה זו, המוסד באריאל אינו חלק מן האקדמיה הישראלית. השקפה זו מקובלת על ציבור רחב בחברה הישראלית, ומיוצגת בכנסת על ידי מספר רב של מפלגות וחברי כנסת. חלקם גם תומכים בחרם על מוסדות וחברות מסחריות אשר נמצאים באזור זה, ולדעתי מדובר בעמדה פוליטית לגיטימית (על אף שהנוקטים בה מסתכנים בתביעות נזיקין ובסנקציות מנהליות).
- אני חולק על השקפתו של השופט עמית שעל פיה חרם פוגע בחופש הביטוי של המוחרמים, ודאי בנסיבות הנוכחיות. גם לו היה חרם על ההתנחלויות פוגע באופן משמעותי בקיומן, הרי שמה שהיה נפגע הוא קיומם הכלכלי כמוסדות ולא חופש הביטוי של המתגוררים או העובדים בהם. ז"א חרם על התנחלויות עשוי לפגוע בעיסוקם של העובדים או הגרים בהם, אבל לא בחופש הביטוי שלהם (ובפרט לא

בתמיכתם הפוליטית בפרויקט ההתנחלות). מצד שני, השימוש בחרם על מוסדות או חברות מסחריות כדי לקדם מגוון מטרות פוליטיות הוא תופעה שכיחה בחברה הישראלית והעולמית, ואיש אינו רואה בכך פגיעה בחופש הביטוי של המוחרמים. למותר לציין שדווקא "חוק החרם" עצמו הוא הפוגע בחופש הביטוי.

בשולי הדברים: בניגוד לדעת השרה, דעתי היא שהמוסד באריאל ולא חרם עליו הוא שפוגע באקדמיה בישראל גופא. התרשמותי הינה שדעה זו היא דעת הרוב באקדמיה הישראלית.

4. בג"ץ 8076/21: ועדת השופטים להענקת פרס ישראל ב... נגד שרת החינוך ואח'

לנוכח החלטת השרה (מיום 18.11.21), הגישה וועדת הפרס עתירה חדשה לבג"ץ. פרק זה מתאר את ההשתלשלות העניינים מאז הגשת העתירה (ביום 24.11.21) ועד אמצע אפריל 2022, הן בזירה המשפטית והן בזירה הציבורית. ברצף זה משולבים גם כמה פסקאות ותתי-פרקים המציגים את עמדותיי ביחס להשתלשלות העניינים.

4.1 העתירה ותגובות המשיבים

ביום 24.11.21, הגישה ועדת הפרס עתירה חדשה לבג"ץ אשר סוקרת את השתלשלות העניינים עד כה, ובפרט את עמדת היועץ המשפטי לממשלה כפי שהוגשה לבג"ץ ביום 22.7.21 ואת עמדות השופטים כפי שהופיעו בפסק הדין מיום 12.8.21. השורה התחתונה היא שהחלטת השרה נסמכת על אותו מסד עובדתי שעמד בפני בית המשפט בעתירה הקודמת ואין בה שום נימוק חדש שכבר לא נשמע ונדחה במפורש על ידי היועץ המשפטי לממשלה והשופט עמית (ובמובלע ע"י שאר שופטי ההרכב). המסקנה המתחייבת היא כי ההחלטה לוקה בחוסר סבירות קיצוני ולא יכולה לעמוד.

באותו יום החליטה השופטת ברק-ארז כי המשיבים יגישו תגובה מקדמית לעתירה עד ליום 15.12.21. (בשל אי-הוודאות ביחס לתוכן תגובת היועץ, ביקשנו להגיב שבוע אחריו, והבקשה אושרה.)

לאחר שתי דחיות, הגיש היועץ המשפטי לממשלה (ביום 27.12.21) את תגובתו אשר חוזרת על העמדה שנמסרה בעתירה הקודמת (קרי: שניסבות המקרה רחוקות מאוד מאותם מקרי קצה קיצוניים ונדירים אשר בהם ראוי להתחשב בשיקולים חיצוניים, ולפיכך יש לקבל את העתירה). החידושים העיקריים הם פירוט נוסף של נסיבות המקרה המסוים (בפרט: קריאה בודדת, אשר למעשה קוראת לאיחוד האירופי לנהוג על פי כללים שממשלת ישראל הסכימה להם לפני כמה שנים וגם לאחרונה), ופרשנות של פסיקת בג"ץ בעתירה הקודמת. בפרט, הימנעות שופטי הרוב מלהכריע בעניין עצמו מוצגת כנסמכת על חילופי השרים, ואמירותיהם מוצגות כתמיכה מפורשת או סמויה בעמדת היועץ המשפטי.

תגובת היועץ המשפטי לממשלה (היועמ"ש) גם מביאה את עמדת שרת החינוך אשר גורסת שמכיוון שחילוקי הדעות בינה ובין היועץ המשפטי לממשלה הינם נסיבתיים ולא עקרוניים, יש להעדיף את דעתה כבעלת הסמכות המנהלית.

בתגובתי, כמשיב מספר 5 (אשר הוגשה ביום 3.1.22), רמזתי על אזלת ידו של היועמ"ש אשר לא יידע כבר את ההרכב שדן בעתירה הקודמת (2199/21) על הסכמתה של הממשלה עצמה להחרגה של השטחים הכבושים מההסכם עם האיחוד האירופי, דבר שמעמיד את עמדת שרי החינוך באור מגוחך במיוחד. חשוב מכך, ביקשתי לערער על החידוש המשפטי שהמציא היועמ"ש (ואשר נראה שהתקבל במפורש או במובלע ע"י ההרכב בבג"ץ 2199/21). כוונתי ליצירה של **קטגוריה חדשה** של מקרים קיצוניים שבעטיים יכולה שרת החינוך להתערב בהחלטת ועדת פרס ישראל ולמנוע את הפרס בשל התבטאויות הזוכה (ראו פרקים 3.7-3.8).

כפי שנכתב בסעיף 10 בתגובה, עמדתי היא שמדובר בהרחבה של קשת המקרים המצומצמת ביותר שקבעה הפסיקה ל"שיקולים חיצוניים" כאמור, וזאת על דרך של **תמיכה בפועל בעמדה של צד אחד בוויכוח הפוליטי והאידיאולוגי המרכזי שמפלג את החברה הישראלית זה כמעט שישה עשורים**. ודוק: "זוהי אינה הרחבה של מה בכך אלא הרחבה משמעותית באשר לא מדובר בביטוי פלילי או כזה שנכנס בגדרי סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, עליו ניתן לטעון (וגם על כך יכולה להיות מחלוקת) שהוא מבטא את האני מאמין הקולקטיבי המרכזי של החברה בישראל".

ובסעיף 11 בתגובתי נכתב כי "בהיעדר הוראה מתאימה בתקנון פרס ישראל או בחוק, הפיכת הקריאה לחרם, **בהקשר של הוויכוח על חוקיות ומוסריות ההתנחלויות הישראליות בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים**, לעילה למניעת פרס ישראל ממועמד/ת שנבחר/ה, היא בגדר מעשה פוליטי של תמיכה הניתנת הלכה למעשה לצד פוליטי בוויכוח הפנים-ישראלי, וכך הדבר נתפס בציבור הרחב. לפיכך, ההרחבה של קשת ההתבטאויות שיהוו "שיקול חיצוני" כאמור, באופן שתכלול גם קריאה לחרם בהקשר האמור, גורמת הן לפגיעה ממשית בחופש הביטוי ולאפקט מצנן משמעותי על השיח הפוליטי בישראל, והן לנזק לאמון הציבור בניטראליות של המוסדות המשפטיים".

4.2 לקראת הדין

ביום 4.1.22 קבעה השופטת דפנה ברק-ארז כי "העתירה תיקבע לדין בפני הרכב לא יאוחר מיום 15.2.2022". לאחר שלושים יום, שמהווה פרק זמן ארוך במיוחד, נקבע דיון ליום 13.2.22 בהרכב העוין ברובו של העתירה הקודמת. הרכב זה לא נותן סיכוי ממשי לניסיון שלנו לערער על החידוש המשפטי הנ"ל (ראו שלושת הפסקאות האחרונות של פרק 4.1). ביום 8.2 נדחה הדין (שנקבע ליום 13.2) ליום 22.2.2022 (בשל עומס בביהמ"ש), וביום 21.2 הוא נדחה ל-24.2 (בעקבות בקשת הפרקליטות עקב הלוויה).

[מחשבותי ב-4.2.22: אני מבחין בין המקרה הקונקרטי שלי (שלגביו היועמ"ש סבור שיש לקבל את העתירה ואני מתקשה לדמין שבג"ץ - אפילו בהרכב שנקבע - יחליט אחרת) לבין השאלה הכללית של ערעורינו על החידוש המשפטי הנ"ל (שאינני רואה סיכוי שנשכנע בו את ההרכב שנקבע, אשר ברובו כבר תמך בחידוש המשפטי הנ"ל). הטיעון לגופו של העניין הקונקרטי מתומצת בסעיפים 8-1 של תגובתי (שהוגשה לפני חודש) ואילו הטיעון לגבי העניין הכללי מתומצת בסעיפים 9-11 (ראו הרחבה בסעיפים 28-45).

[מחשבותי ב-8.2.22: יתכן שאף אחד לא קרא את התגובה שלנו (או שלא קרא אותה מעבר לסעיף 8) ושקביעת ההרכב הייתה פשוט מתוך מחשבה שהעניין (הקונקרטי הוא) טריוויאלי ואפשר פשוט להשתמש בהרכב שכבר מכיר את הנושא. הסבר זה מייחס את ההשתהות הראשונית בקביעת הדין לגורמים טכניים, ולא לחילוקי דעות בין ברק-ארז לבין הנשיאה ביחס להרכב (שראו לדון בשאלה הכללית יותר), והדחיה הנוכחית מחזקת את הספקולציה הזו].

4.3 הדין

בדיון, שהחל באיחור של חצי שעה עקב איחור של אחד מפרקליטי המדינה, בחר בא-כוחי עו"ד ספרד להדגיש את האופי האקטיביסטי של החידוש ההלכתי של היועמ"ש, שפוגע בחופש הביטוי ומתערב במחלוקת פוליטית/ערכית ללא כל הסמכה בדיון. באופן אירוני, דווקא השופט סולברג, הידוע כמתנגד לאקטיביזם שיפוטי, תומך בחידוש הזה. מצד שני, עו"ד ספרד בחר שלא לדבר ישירות על ההבחנה שבין מדינת ישראל לבין השטחים שבשליטתה (ה"פיל שבחדר"). נראה שלנוכח הרוב של תומכי התנחלות בהרכב הזה, עדיף היה לא להתעמת עם בחירתם לדבר על "אוניברסיטה אחת" ו"מיקומה הגאוגרפי" (ראו פרק 3.10, סעיף ב).

השופטת וילנר שאלה את מייצגי היועמ"ש מה עשוי להיות האופי ו/או הכמות של "תמיכה בחרם" אשר – בניגוד למקרה הנוכחי – תצדיק התחשבות בשיקול חיצוני לעניין הפרס. לא ברור לי האם כוונתה הייתה לבקש קונקרטיזציה של אותה הלכה מופשטת או לבקש הצדקה קונקרטית לקביעה שהמקרה הנוכחי רחוק מלאפשר את הפעלת ההלכה. הפרקליט שייצג את היועמ"ש בחר להתייחס לאפשרות השנייה (והדגיש שמדובר לא רק בכמות אלא גם באיכות – ז"א אופי העצומה עליה חתמתי (וזאת לנוכח חתימת הממשלה על ההסכם שאת כלליו מבקשת העצומה לאכוף)) ופתר את הראשונה בכך שאין לדון בדברים היפותטיים, אלא שנראה לי ששאלה זו חושפת את **המדורן החלקלק שההלכה החדשה מייצרת**: אם המקרה הנוכחי מאפשר לשרה לנסות להפעיל את ההלכה החדשה, הרי שכל בחירה במדען או מלומדת שאינם מסתגרים במגדל השן אלא מביעים עמדות פוליטיות ("חורגות קונצנזוס") בפומבי עשויה להוביל לניסיון דומה, שעליו כמובן יוגש ערעור לבג"ץ.

השופט סולברג שאל, באופן תמוה לגמרי לדעתי, מה הבסיס המשפטי להתערבות של בג"ץ בהחלטת השרה. תשובתו החדה של עו"ד ספרד הייתה שהאלטרנטיבה הפוכה היא עריצות של הרשות המבצעת. בא כוח המדינה הצביע על כך שבית המשפט נוהג כך לעתים תכופות והפנה הן לסעיף 15(ד)(2) ב"חוק יסוד: השפיטה" והן למקרה "שר האוצר, משה אשר, וועדת האיתור" שקרוב ביותר למקרה הנוכחי. השופט עמית העיר שגם הוא חשב על אותו מקרה. [בזמן כתיבת הדיווח לא ייחסתי לעניין זה משמעות, אלא שמסתבר שהוא עמוד התווך של דעת המיעוט של השופט סולברג – ראו להלן.]

[תשובה לשואלים (28-2-22): לא ידוע לאף אחד מתי תינתן החלטה, אבל לנוכח ניסיון העבר ומודעות השופטים ללו"ז, אני מניח שמדובר בטווח זמן של כשבועיים. העניין הוא שאני מניח שהם לא רק יכריעו בעניין הטריטוריאלי שלי (שהסתבך בשל אי-הרצון של שופטי הרוב לעשות את המתבקש בעתירה הקודמת), אלא גם בשאלה הכללית יותר של האם קריאה לחרם (ובפרט על ההתנחלויות) היא קטגוריה לגיטימית שבה ניתן להתחשב במקרים "נדירים וחמורים במיוחד" (כפי שסבר היועמ"ש הקודם). שימו לב שרוב העיכוב בהכרעה בעניין שלי אינו באשמת ביהמ"ש אלא באשמת השרים והיועמ"ש (הקודם)].

4.4 ההחלטה

בניגוד לציפיותיי, ההחלטה התעכבה עד ליום 29.3.22, והמוקד שלה היה בעניין הטריטוריאלי שלי ולא בשאלה העקרונית. (בהינתן ההרכב הנוכחי, אשר ביקשנו לערער על דעתו, נראה שיתכן שעדיף שכן.) השופט סולברג משך את דוקטרינת האי-שפיטות והשמרנות המשפטית למחוזות האבסורד כאשר טען כי אין עילה משפטית להתערב בהחלטת השרה, והמחלוקת התמקדה בנושא זה. בשורה התחתונה, בית המשפט העליון החליט ברוב דעות (השופט עמית והשופטת וילנר) "להורות לשרת החינוך לפעול על פי המלצתה של ועדת פרס ישראל, ולהעניק את פרס ישראל לשנת התשפ"א בתחום חקר המתמטיקה ומדעי המחשב לפרופסור גולדרייך."

השופט וילנר ביססה את עמדתה על אי-הסבירות ("במובן הצר") של החלטת השרה, ובפרט על הסתירה שבין חתימת הממשלה על הסכם אשר מחריג מוסדות בשטחים הכבושים לבין הסירוב לאשר את הענקת הפרס בשל קריאה לאיחוד האירופי לאכוף את ההחלטה הזו. השופט עמית ציין שאינו מייחס חשיבות רבה לעניין זה, ותמך למעשה בעמדתו שאין דין חרם על מוסדות בשטחים הכבושים כדין חרם על ישראל גופא, אלא ששורש הבעיה הוא בחוק החרם עצמו אשר זיהה בזדון את שני הדברים השונים. השופט עמית הדגיש את המחלוקת הציבורית בעניין מעמדם של אותם שטחים, וכתב "פרופ' גולדרייך ביטא לשיטתו-שלו עמדה אידיאולוגית ולפיה אין מקום להקמת אוניברסיטה בשטחי יהודה ושומרון. עמדה זו היא לצנינים בעיני רבים, אך יש חלקים בציבור הישראלי שתומכים בעמדה זו..."

בשולי הדברים העיר השופט עמית כי הפגיעה בחופש הביטוי העולה מניסיונם של השרים לשלול את מתן הפרס קשה בהרבה מן הפגיעה בחופש הביטוי הכרוכה כביכול בחרם על המוסד שבאריאל. אלא ששוב

שורש הבעיה הוא בחוק החרם עצמו שהיה צריך להיפסל ולו בשל המדרון החלקלק של פגיעה בחופש הביטוי שהוא מייצר, כפי שהודגם במקרה הנוכחי.

4.5 בעקבות ההחלטה

בו ביום (29-3-22) פרסמה השרה הודעה אשר בה היא מצרעה על החלטת בג"ץ אבל מתחייבת לקיימה, כאילו יש לה ברירה אחרת. התנהלות המשרד בשבוע שלאחר מכן שידרה חוסר רצון לנהוג בהתאם למתחייב. בפרט, לא הוצעה הודעה מסודרת בנוסח המקובל על הענקת הפרס, ולא פורסמה הכוונה להעניק אותו במועד שנבחר על ידי השרה בהתאם להעדפת.

כזכור, בהתאם להתחייבות המדינה לבג"ץ (ראו למשל בסוף פרק 3.2), ניתנה לי האפשרות לבחור בין קבלת הפרס בטקס של שנת תשפ"ב לבין קבלתו בנפרד במועד מוקדם יותר. מסיבות אישיות (קרי: רתיעה מטקסים המוניים) העדפתי את האפשרות השנייה, וביום 31.3.2022 נקבע כי הטקס יערך בלשכת שרת החינוך ביום שני 11-4-2022 בשעה שש בערב.

ביום שישי (8-4-22) בצהרים, הודיעו לי (במובלע) שאת הפרס יעניק לי הממונה על פרס ישראל, דוד פלבר. ביום ראשון (10-4) פרסמה השרה הודעה שהיא החליטה להעדר מן הטקס, לאחר שקיבלה ייעוץ משפטי המתיר לה לנהוג כך. בהמשך, הועבר הטקס מלשכתה לאולם ישיבות בבנין סמוך.

[החלטת בג"ץ לא מפרטת, כמובן, איך אמורה להראות "הענקת הפרס במועד מוקדם יותר", אבל ברור שהביצוע הנבחר ע"י השרה הוא בניגוד לרוח התחייבות המדינה (שאוששה בהחלטות בג"ץ), גם אם אינה בניגוד לנוסח המפורש. לפיכך, לדעתי, החלטת השרה חוקית אבל לא ראויה.]

4.6 הטקס עצמו (11-4-2022)

לטקס עצמו הזמנתי את חברי-ות וועדת הפרס, שתי בנות-דודה שלי, שלושה ח"כים (מוסי רז, עופר כסיף, ואמילי מואטי) אשר הקדישו את נאום-הדקה שלהם לפרשה, ארבע עורכי דין (גלעד ברנע, מיכאל ספרד, חגי בנזימן ואלי שבילי) שייצגו את הועדה ואותי בהליך המשפטי, ושלושה עמיתים/מכרים, אלא שחלקם לא יכלו להגיע מסיבות שונות.

מראש, לא התכוונתי לומר שום דבר פוליטי, אבל הרגשתי מחויב לענות בקצרה לדבריו של מעניק הפרס, דוד פלבר, אשר נשא נאום שהינו – לדעתי – לא פחות פוליטי מן התגובה שלי, למרות שרוב הציבור עשוי לראות את נאומו של פלבר כ"לא פוליטי". נאומו של פלבר, היה מבוסס על ההיסטוריוגרפיה הציונית, אשר (ככל היסטוריוגרפיה של תנועה לאומית) משלבת מיתוסים מכוננים עם עובדות היסטוריות. בפרט, ההיסטוריוגרפיה הציונית לוקה בעיוורון למחיר ששילם עם אחר על "התקומה של עם ישראל בארצו". בתגובתי אמרתי כי "הסיפור לא שלם בלי לציין את המחיר ששילם עם אחר על התקומה שלנו, והמחויבות המוסרית שלנו לנסות כמיטב יכולתנו לנסות לפצות ולא להמשיך לדכא את העם האחר, אלא שאנחנו כמובן עושים את ההיפך".

את עיקר דברי הקדשתי – כפי שתכננתי מראש – לסקירה קצרצרה של תחום המחקר שלי, אשר אינו ידוע בציבור. בפרט, ציינתי כי ההשפעות המהפכניות של טכנולוגית המחשבים על חיי הפרט והחברה בת-ימינו מפעימה ודומיננטית באופן שגורם לציבור הרחב לזהות את מדעי המחשב עם הטכנולוגיה הזו ולפספס את התוכן האינטלקטואלי של מדעי המחשב.

פתחתי את דברי באמירה כי אני רואה את עצמי במעמד זה כנציג של תחום המחקר הנקרא "תיאוריה של מדעי המחשב" ונראה לי שאני נציג מובהק יותר שלו מאשר זוכים קודמים של פרס זה, משום

שבניגוד להם לא הייתה לי כל תרומה ישירה מחוץ לתחום זה. מבחינה זו, הפרס הנוכחי הוא יום חג לתחום המחקר שלי, ודאי ככל שמדובר בישראל.

סוף דבר

יומיים לאחר הטקס, פרסמתי ב"הארץ" מאמר קצר בו אני מציג את עמדותי ביחס לשאלה שעמדה במוקד ההליך המשפטי. בפרט, הדגשתי את השוני שבין מדינת ישראל לבין השטחים הנתונים לשליטה, את העובדה שבשטחים אלו מתקיים משטר מפוצל של זכויות יתר ותמיכה ממשלתית למתנחלים בצד דיכוי מתמשך וקיצוני של האוכלוסייה הפלסטינית, ואת המיתוג השקרי של השמאל כאויב המדינה.

למותר לציין, שהמאבק על כיבוד החלטת וועדת הפרס התמשך הרבה מעבר למה שצפיתי מראש. במהלך התהליך התאכזבתי מספר רב של פעמים. האכזבה הראשונה הייתה כאשר היועץ המשפטי לממשלה נמנע מלהורות לשר לפעול בהתאם לתקנון הפרס מיד כאשר פורסם העניין בתקשורת, קל וחומר לאחר פניית הוועדה אליו ולאחר הגשת העתירה. לאחר מכן, התאכזבתי מהחלטת בג"ץ הראשונית להרשות לשר לשקול את התירוץ החדש (שהומצא לאחר שהוגשה העתירה) במשך חודש ימים, ובכך לאשר למעשה את סילוקי מטכס הענקת פרסי ישראל תשפ"א. לאחר מכן באו אכזבות נוספות, הן מעמדות השרה החדשה והן מהחלטות בג"ץ. לאחר כל האכזבות הנ"ל אולי יש נחמה פורתא בכך שהחלטה הסופית של בג"ץ חייבה את השרה לכבד את החלטת וועדת הפרס ולהעניק לי את הפרס.

תודות

ראשית, אני מבקש להודות לוועדת הפרס (היו"ר נוגה אלון, החברות אירית דינור וחגיית עטיה, והחבר ענר שלו) שעמדה על דעתה ולא נרתעה ממאבק משפטי, גם כאשר התברר שהוא ממושך הרבה יותר מכפי שהיה צפוי מראש. אני מעריך שכמות העבודה שהוועדה השקיעה במאבק המשפטי הזה עולה עשרות מונים מכמות העבודה שמשקיעה וועדת פרס רגילה. ראוי להדגיש שהוועדה נקלעה למצב זה שלא מרצונה, ואני מנחש שהדבר היה לצנינים בעיני כמה מחבריה. למרות זאת היא עשתה את מה שראתה כחובתה מתוך מחויבות לחברה הישראלית ולקהילה האקדמית הישראלית. על כך היא ראויה לכבוד רב ולתודה רבה!

שנית, ברצוני להודות לעו"ד גלעד ברנע אשר יצג את וועדת הפרס בכישרון ובהתמדה. מיותר לציין, שללא ייצוג זה – שנעשה "פרו בונו" – לא היה המעוות מתוקן. גם כאן יש לציין כי הפעילות נעשתה מתוך מחויבות עמוקה לחברה הישראלית ומתוך דאגה לאופייה, אשר מתעצב גם (ואולי בעיקר) בהחלטות שלטוניות. בקיצור: המון תודה לעו"ד גלעד ברנע.

שלישית, ברצוני להודות לעו"ד מיכאל ספרד אשר סיפק לי לזוי משפטי וציבורי לכל אורך הדרך. עצותיו המשכילות, וכמובן הייצוג שלי בבית המשפט, מול משרד החינוך (ראו פרק 3.5), ובתקשורת, היו חיוניים. בפרט, נהייתי במיוחד מקריאה התגובה המקדמית אשר הגיש בשמי לעתירה השנייה, ומהאזנה לדבריו בעת שני הדיונים בבג"ץ. בנוסף, אני מבקש להודות גם לעו"ד חגי בנזימן ולעו"ד אלי שבילי שסייעו בידיו בהכנות להצגת עמדותי בשתי העתירות: חגי בראשונה ואלי בשנייה.

לבסוף, ברצוני להודות למאתיים מעמיתים במכון ויצמן, ליותר מתריסר חברי כנסת, ולמאות אזרחים שפנו אלי במייל או ברחוב, על שטרחו להביע במפורש את תמיכתם בי. בפרט, שמחתי במיוחד מן האירוע שאורגן במכון ויצמן ועל הפגישה בכנסת (ראו פרק 3.4).